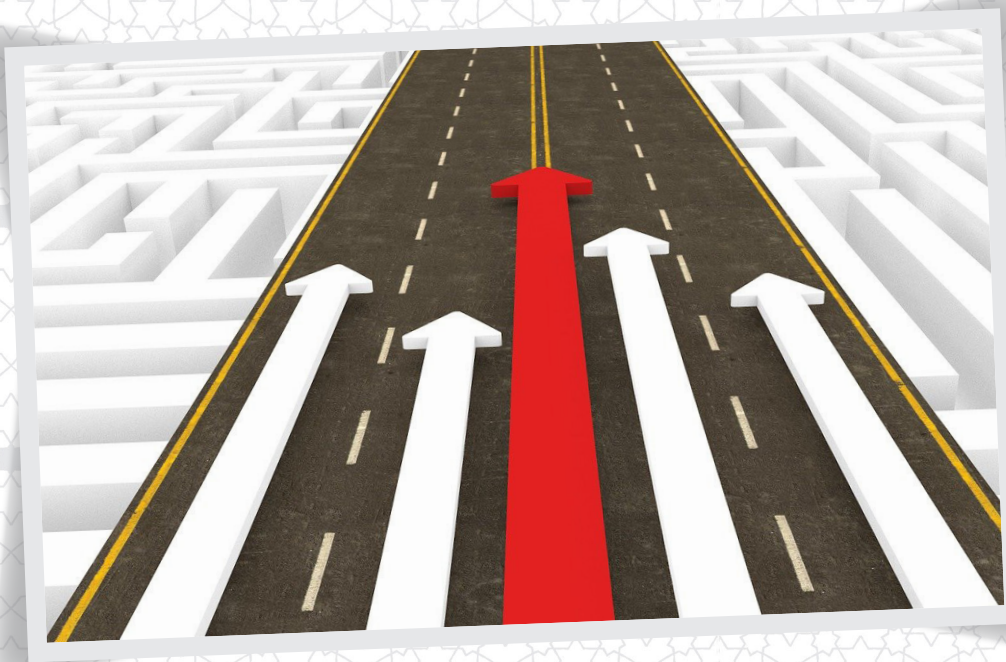

بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های سنجش فساد:

۱. شاخص‌های بین‌المللی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۱۹۱۷۹
کد موضوعی: ۲۹۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۲/۵/۹

عنوان گزارش:
بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های سنجش فساد:
۱. شاخص‌های بین‌المللی

نام دفتر:
مطالعات مدیریت

مدیر مطالعه:
یحیی مرتب

تهیه و تدوین کنندگان:
کامل داودی، مهدی یخچالی، فتاح آقازاده، یحیی مرتب

ناظر علمی:
مهدی عبدالحمید

اظهار نظر کنندگان:
مسعود بنافی، مریم احمدیان

گرافیک و صفحه آرایی:
معصومه گریوانی

ویراستار ادبی:
شیوا امین اسکندری

واژه‌های کلیدی:

۱. مبارزه با فساد
۲. شاخص‌های بین‌المللی
۳. شفافیت بین‌المللی
۴. بانک جهانی

فهرست مطالب

۶.....	چکیده.....
۷.....	خلاصه مدیریتی.....
۸.....	مقدمه.....
۹.....	۱. سازمان شفافیت بین الملل:.....
۲۴.....	۲. بانک جهانی.....
۳۱.....	۳. مقایسه تحلیلی مأخذهای سازمان شفافیت بین الملل و بانک جهانی.....
۳۵.....	نتیجه گیری و پیشنهادات.....
۳۴.....	منابع و مأخذ.....

فهرست جداول

۹.....	جدول ۱. شاخص های مورد سنجش سازمان شفافیت بین الملل.....
۱۲.....	جدول ۲. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در گزارش سال ۲۰۲۲ شاخص تحول بنیاد بتلزمان.....
۱۳.....	جدول ۳. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص واحد اطلاعاتی اکونومیست در سال ۲۰۲۳.....
۱۴.....	جدول ۴. نمرات کیفی و شرح هر کدام در شاخص واحد اطلاعاتی اکونومیست.....
۱۶.....	جدول ۵. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران گزارش سالانه مؤسسه بینش جهانی از رتبه بندی ریسک کشورها.....
۱۹.....	جدول ۶. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون.....
۱۹.....	جدول ۷. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون.....
۱۹.....	جدول ۸. جمع بندی نهایی وضعیت جمهوری اسلامی ایران در سازمان شفافیت بین الملل.....
۲۲.....	جدول ۹. منابع مورد استفاده قرار گرفته در شاخص های ششگانه بانک جهانی.....
۲۴.....	جدول ۱۰. منابع نماینده و غیر نماینده مورد استفاده قرار گرفته در شاخص کنترل فساد.....
۳۰.....	جدول ۱۱. جمع بندی نهایی وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص کنترل فساد بانک جهانی.....
۳۲.....	جدول ۱۲. اهداف کمی برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۹-۱۳۹۷)، برنامه هشتم: ارتقای پاسخگویی، شفافیت و مقابله با فساد در نظام اداری.....

۱۲.....	شکل (۱): وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص تحول بنیاد بتلزمان.....
۱۸.....	شکل ۲. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون.....
۲۰.....	شکل (۳): وضعیت نمره جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای جهان در شاخص پروژه تنوع دموکراسی.....
۲۹.....	شکل (۴): وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در گزارش خانه آزادی.....

بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های سنجش فساد: ۱. شاخص‌های بین‌المللی

چکیده

وجود ندارد و داده‌های آخرین سال پیمایش یک منبع نیز در دسترس نیست. همچنین از ۱۸ منبع مورد استفاده برای استفاده در شاخص کنترل فساد بانک جهانی، تنها چهار منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند و وضعیت کشور در ۱۴ منبع دیگر مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد.

وجود این میزان آگاهی و اطلاعات در خصوص وضعیت فساد در کشور باعث شده نیل به اهداف کمی تعیین شده در «برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۹-۱۳۹۷)» در خصوص ارتقای وضعیت کشور در شاخص‌های ادراک فساد و کنترل فساد مطروحه، با مشکل مواجه شود. لذا شاخص‌های سنجش ارتقای سلامت اداری در برنامه‌های اصلاح نظام اداری، باید مورد بازبینی قرار گیرند.

امروزه فساد به یک معضل جهانی مبدل شده است. کشورهای جهان در تعاملات اقتصادی و سیاسی خود نیم‌نگاهی به وضعیت کشورها در زمینه فساد نیز دارند، لذا بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های بین‌المللی در این زمینه مهم تلقی می‌شود. در این پژوهش، گزارش «ادراک فساد» سازمان شفافیت بین‌الملل و گزارش «کنترل فساد» بانک جهانی به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته شده است. منابع داده هر شاخص، نحوه جمع‌آوری داده در هر کدام و وضعیت جمهوری اسلامی در این شاخص‌ها مورد بررسی قرار گرفته شده است. مشخص شد که از ۱۴ منبع مورد بررسی در شاخص ادراک از فساد سازمان شفافیت بین‌الملل، تنها هفت منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهد که از میان آنها دسترسی به داده‌های دو منبع

داده‌ها در مورد کشور، در نظر داشتن موارد ذیل ضروری است:

- بررسی این شاخص‌ها نشان می‌دهد که میزان آگاهی از وضعیت جمهوری اسلامی ایران در خصوص جزئیات و گزارش‌های این سازمان‌ها بسیار محدود و ناچیز است و در نتیجه، میزان دقت و درستی نمراتی که از وضعیت کشور در خصوص فساد در این شاخص‌ها بیان می‌شود، زیر سوال است. همچنین در حال حاضر اثرگذاری جهت بهبود نمره و رتبه فساد در شاخص‌های فوق‌الذکر، کم و غیرممکن به نظر می‌رسد.

- از طرفی با توجه به بررسی انجام شده در این گزارش، کمبود اطلاعات در زمینه روش‌شناسی سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه سلامت و فساد اداری و متعاقب آن عدم توان تغییر نمرات و رتبه‌های کشور، به نظر می‌رسد نیل به اهداف کمی در برنامه‌های عملیاتی اصلاح نظام اداری همانند برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۹-۱۳۹۷) با مشکل مواجه شود. گفتنی است در برنامه هشتم اصلاح نظام اداری، «ارتقای پاسخگویی، شفافیت و مقابله با فساد در نظام اداری»، شاخص ادراک از عدم فساد در سال ۱۳۹۹، نمره ۴۵ هدف‌گذاری شده است. با این توضیح، استفاده از آمارهای بین‌المللی برای هدف‌گذاری در برنامه‌های داخلی، صحیح به نظر نمی‌رسد و نیاز به تجدید نظر دارد.

- با توجه به موانع و ابهام‌هایی که در امکان و نحوه ارتباط جمهوری اسلامی ایران با نهادهای بین‌المللی مبارزه با فساد وجود دارد، مشخص نیست چه فرد یا گروهی در کشور به‌طور رسمی با این سازمان‌ها همکاری دارد. لذا سنجش فساد و ادراک و تجربه از فساد در نظام اداری کشور باید از سوی نهادهای داخلی به‌صورت ملی و عمومی انجام و منتشر شود تا هم آمارهای واقعی و دقیق از وضعیت فساد در کشور برای مسئولان و تصمیم‌گیران داخلی مشخص شود و هم آمار بومی از وضعیت فساد کشور ملاک عمل و شاخص برنامه‌ریزی‌های رسمی ساختار نظام اداری کشور شود.

امروزه فساد به یک معضل جهانی مبدل شده و دولت‌ها به‌خوبی آگاهند که فساد باعث آسیب‌های بسیاری می‌شود. مطابق آخرین گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل در سال ۲۰۲۱؛ حدود دوسوم از کشورهای جهان (از ۱۸۰ کشور مورد بررسی)، نمره‌ای کمتر از ۵۰ در شاخص ادراک از فساد کسب کرده‌اند و میانگین نمره کل کشورها، ۴۳ از ۱۰۰ بوده است. هدف اصلی سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه فساد اداری از اعلام رتبه و نمره کشورها، ارائه وضعیت شفاف‌تری از معضل فساد در نقاط مختلف جهان است. آمار و اطلاعات منتشر شده از سوی این سازمان‌ها به‌ویژه از آن جهت دارای اهمیت است که کشورهای جهان با این آمار و ارقام به سایر کشورها می‌نگرند و در تعاملات خود با دیگر کشورها (به‌خصوص تعاملات اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌ها)، نیم‌نگاهی به نمره و رتبه کشورها در زمینه فساد اداری دارند. مطابق این گزارش‌ها، تصویری کاملاً غیرشفاف از جمهوری اسلامی ایران به نمایش گذاشته شده است. با عنایت به مراتب پیش‌گفته؛ پژوهش حاضر بر آن است که گزارش «ادراک فساد» سازمان شفافیت بین‌الملل و گزارش «کنترل فساد» بانک جهانی را به‌دقت مورد بررسی قرار داده و حتی‌المقدور به ماهیت، روش‌شناسی و ابعاد تشکیل‌دهنده و... این گزارش‌ها اشراف یابد.

اهم نتایج حاصله

مشخص شد که از ۱۴ منبع مورد بررسی در شاخص ادراک از فساد سازمان شفافیت بین‌الملل، تنها هفت منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند که از میان آنها دسترسی به داده‌های دو منبع وجود ندارد و داده‌های آخرین سال پیمایش یک منبع نیز در دسترس نیست. همچنین از ۱۸ منبع مورد استفاده برای استفاده در شاخص کنترل فساد بانک جهانی، تنها چهار منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند و وضعیت کشور در ۱۴ منبع دیگر مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد. با در اختیار داشتن این میزان از اطلاعات

مقدمه

هدف اصلی سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه فساد از نمره‌دهی و اختصاص رتبه به کشورهای مختلف جهان این است که تصویر شفاف‌تری از وضعیت فساد در نقاط مختلف جهان ارائه شود. آمار و اطلاعات منتشر شده این سازمان‌ها از آن جهت دارای اهمیت است که کشورهای جهان با این آمار و ارقام به سایر کشورها می‌نگرند و در تعاملات (خصوصاً تعاملات و همکاری‌های اقتصادی) خود با کشورها، نیم‌نگاهی به نمره و رتبه کشورها در این آمارها دارند.

برنامه‌ریزی برای کاهش فساد می‌تواند در سه سطح کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت انجام شود. یکی از موضوع‌های مهم در تدوین برنامه‌ریزی کوتاه‌مدت و میان‌مدت برای مبارزه با فساد می‌تواند بررسی گزارش سالیانه سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه فساد باشد. بررسی این سازمان‌ها می‌تواند مشتمل بر شناسایی منابع، آگاهی از روش‌شناسی، نحوه استخراج نمره‌ها و رتبه کشورها و... در این سازمان‌ها صورت گیرد.

شایان ذکر است جمهوری اسلامی ایران هر ساله همانند سایر کشورهای جهان مورد سنجش و پایش سازمان‌های فعال در حوزه فساد قرار می‌گیرد و نمره و رتبه‌ای به آن اختصاص داده می‌شود. به‌زعم این شاخص‌ها، سیاست‌ها و تلاش‌های کشور در زمینه مبارزه با فساد موفقیت‌آمیز نبوده و تصویری کاملاً ناسالم از کشور به نمایش گذاشته شده است. اگرچه گزارش‌های بین‌المللی حتماً دارای سوگیری‌های خاص نسبت به جمهوری اسلامی ایران نگاشته می‌شوند لکن از آن جهت که مبنای عمل و قضاوت جامعه جهانی قرار می‌گیرند و در برنامه‌های اصلاح نظام اداری کشور نیز مورد رجوع و ملاک برای پیشرفت کشور در زمینه مبارزه با فساد قرار گرفته‌اند، شناسایی و شناخت دقیق آنها و روش محاسبه آنها، یکی از موضوع‌های جدی و گریزناپذیر است.

براساس ادعای گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل، کشورهای توسعه‌نیافته خصوصاً کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا بیشترین میزان ادراک فساد را به خود اختصاص داده‌اند و در مقابل کشورهای توسعه‌یافته به خصوص کشورهای منطقه اسکانندیناوی و آمریکای شمالی، میزان ادراک فساد کمتری داشته‌اند. مطابق آخرین گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل^۲ در سال ۲۰۲۲ حدود دوسوم کشورهای مورد بررسی (۱۸۰ کشور) از مجموع ۱۰۰ نمره کمتر از ۵۰ گرفته‌اند و میانگین نمره‌های کل کشورهای بررسی شده ۴۳ بوده است [۱].

گزارش حاضر بر آن است تا شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل و گزارش کنترل فساد بانک جهانی را، بعنوان دو شاخص بین‌المللی اصلی سنجش فساد در جهان، به‌دقت مورد بررسی قرار داده تا نسبت به منابع، نحوه تدوین و اجزای تشکیل‌دهنده این گزارش‌ها آگاهی حاصل شود.

1. Transparency International (TI)

۲. گزارش شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل هر ساله در دومین ماه سال میلادی منتشر و به کشورها نمره‌ای بین ۰ تا ۱۰۰ اختصاص داده خواهد شد، نمره ۱۰۰ به معنای بالاترین میزان شفافیت و نمره ۰ به معنای پایین‌ترین میزان شفافیت (فساد) است.

۱. سازمان شفافیت بین‌الملل^۱

و مقام‌های دولتی، عدم مقابله کافی یا ناکارایی در پیکار علیه مواد مخدر و غیره تهیه می‌کند. کارشناسان این نهاد معتقدند فساد اقتصادی و اداری در دنیای مدرن همانند گذشته از روال عادی و ساده برخوردار نیست و فساد مدرن در دل خود پیچیدگی‌هایی دارد، لذا برخورد با آن نیز به همان اندازه و حتی بیشتر، دارای پیچیدگی‌های خاص و نیازمند ابزارهای جدیدتر و خلاقانه است. از این منظر، به اعتقاد سازمان شفافیت بین‌المللی این برخورد‌های پیچیده با فساد در قالب یک کلمه عینیت می‌یابد که تحت عنوان «شفافیت» از آن یاد می‌شود. با توجه به همین اصل، سازمان شفافیت بین‌الملل هر ساله با بررسی جامعه اطلاعاتی خود متشکل از پاسخ‌دهندگان در مناطق مختلف جهان، درجه فساد را در کشورهای مختلف مورد مطالعه و اندازه‌گیری قرار می‌دهد و به هر کشور نمره صفر تا ۱۰۰ اختصاص می‌دهد؛ نمره صفر نشان‌دهنده بالاترین میزان فساد و ۱۰۰ پایین‌ترین میزان فساد است.

سازمان شفافیت بین‌الملل که مقر آن در شهر برلین آلمان قرار دارد، نهادی است غیردولتی و عام‌المنفعه که با هدف پیکار علیه فساد در نهاد‌های دولتی کشورهای مختلف جهان در سال ۱۹۹۳ تشکیل شده است. براساس مدعای خود، این سازمان طرفدار رعایت استانداردهای اخلاقی در مناسبات قدرت و تحکیم پیوندهای سالم میان دولت، بخش اقتصاد و جامعه مدنی بوده و از این رو اقدام به طرح شاخص‌های مختلف سنجش فساد، انتشار متون تحقیقاتی درباره فساد و گزارش‌هایی درباره اقدام‌های ضدفساد می‌کند و وظیفه خود را مبارزه با مظاهر فساد در سطح بین‌المللی و جلوگیری از صدمات این پدیده بر جامعه اعلام کرده است. مأموریت رسمی دیگری که این سازمان برای خود تعریف کرده «یجاد جهانی عاری از فساد» است.

این سازمان هم‌اکنون در بیش از ۱۰۰ کشور جهان فعالیت دارد و سالیانه گزارشی را بر پایه ارزیابی از فساد دولتی در کشورهای جهان منتشر می‌کند. سازمان شفافیت بین‌الملل گزارش‌های سالیانه خود را بر پایه سنجه‌هایی از جمله بررسی ابعاد مدیریت دولتی، شرایط دسترسی شهروندان به خدمات عمومی، ساختار حقوقی و قضایی حاکم، موقعیت بخش خصوصی، اختلاس، رشوه‌گیری، خرید و فروش پست‌های دولتی، رشوه‌پذیری دستگاه قضایی، فساد مالی در میان سیاستمداران

۱-۱. شاخص‌های منتشر شده سازمان شفافیت بین‌الملل

سازمان شفافیت بین‌الملل سه شاخص مهم را در مورد کشورهای جهان به شرح جدول ذیل منتشر می‌کند که در جدول ۱ مشخص شده‌اند.

جدول ۱. شاخص‌های مورد سنجش سازمان شفافیت بین‌الملل

بازه زمانی انتشار	نام کامل لاتین	نام اختصاری	شاخص	ردیف
هرساله	Corruption Perception Index	CPI	شاخص ادراک فساد	۱
هر دو سال یکبار	Bribery Payers Index	BPI	شاخص پرداخت‌کننده رشوه	۲
هر دو سال یکبار	Global Corruption Barometer	GCB	سنجه جهانی فساد	۳

۱. کلیه اطلاعات، اعداد و آمارهای استناد شده در این بخش از وبسایت رسمی سازمان شفافیت بین‌الملل به آدرس (www.transparency.org) گرفته شده است.

● **شاخص ادراک فساد:** شاخص ادراک فساد بر فساد در بخش عمومی (شامل دولت و نهادهای وابسته به آن) متمرکز می‌شود، این شاخص فساد را سوءاستفاده بخش عمومی و دستگاه‌های دولتی در راستای تأمین منافع فردی، گروهی، حزبی و سازمانی تعریف می‌کند.

● **شاخص پرداخت‌کننده رشوه:** این شاخص به پرداخت‌کنندگان رشوه می‌پردازد و هدف اصلی آن بررسی فساد مالی انتقالی، از طریق فعالیت‌های خلاف و فاسد شرکت‌های بازرگانی بین‌المللی در کشورهای توسعه یافته است و اساس رتبه‌بندی آن طبق تمایل شرکت‌ها برای پرداخت رشوه جهت عقد قراردادهای... است.

● **سنجه جهانی فساد:** پیمایش سنجه جهانی فساد به سفارش مؤسسه شفافیت بین‌الملل و توسط مؤسسه گالوپ انجام می‌شود. در این پیمایش سنجش فساد بر مبنای ترکیب ادراک و تجربه شهروندان از فساد انجام می‌شود. از این رو اظهارات و دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان درباره اینکه کدام بخش از نهادهای ارائه‌دهنده خدمات، دچار بیشترین میزان فساد هستند بحث و بررسی می‌کند.

۱-۲. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های سه‌گانه سازمان شفافیت بین‌الملل

وضعیت جمهوری اسلامی ایران در بین شاخص‌های سه‌گانه سازمان شفافیت بین‌الملل فقط در شاخص ادراک فساد مورد بررسی، نمره‌دهی و رتبه‌بندی قرار می‌گیرد و در دیگر شاخص‌های این سازمان مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۱-۳. منابع چهارده‌گانه مورد استفاده سازمان شفافیت بین‌الملل

گزارش شاخص ادراک فساد اولین رتبه‌بندی منتشر شده از سوی مؤسسه شفافیت بین‌الملل است که پس از سال ۱۹۹۵ و پس از آن هر ساله منتشر شده است. این شاخص حاصل نظرسنجی‌ها و پیمایش‌های گوناگون است. در سال ۲۰۰۴ این شاخص از مجموع ۱۸ پیمایش انجام شده در جهان به دست آمده بود ولی از سال ۲۰۰۷ تعداد پیمایش‌ها به ۱۴ مورد به شرح ذیل کاهش یافته است:

- گزارش سالیانه بانک توسعه آفریقا با عنوان «رتبه‌بندی حکمرانی»،^۱
- گزارش سالیانه بنیاد برتلزمن با عنوان «شاخص حکمرانی پایدار»،^۲

● گزارش سالیانه بنیاد برتلزمن با عنوان «شاخص تحول»،^۳

● گزارش سالیانه واحد اطلاعات اکونومیست با عنوان «رتبه‌بندی ریسک {کشورها»،^۴

● گزارش سالیانه خانه آزادی با عنوان «ملت‌ها در حال گذار»،^۵

● گزارش سالیانه مؤسسه بینش جهانی با عنوان «رتبه‌بندی ریسک کشورها»،^۶

● «سالنامه رقابت‌پذیری جهان» از مؤسسه مدیریت توسعه،^۷

● گزارش سالیانه سازمان مشاوره ریسک سیاسی و اقتصادی،^۸

● گزارش سالیانه گروه خدمات {مشاوره} ریسک سیاسی با عنوان «راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها»،^۹

● گزارش سالیانه سازمان شفافیت بین‌الملل با عنوان «پیمایش پرداخت‌کنندگان رشوه»،^{۱۰}

● گزارش سالیانه بانک جهانی با عنوان «ارزیابی نهادی و سیاسی کشورها»،^{۱۱}

● گزارش سالیانه مجمع جهانی اقتصاد با عنوان «شاخص رقابت‌پذیری»،^{۱۲}

● گزارش سالیانه پروژه عدالت جهانی با عنوان «شاخص حاکمیت قانون»،^{۱۳}

● گزارش سالیانه تنوع دموکراسی.^{۱۴}

۱-۳-۱. شاخص رتبه‌بندی حکمرانی از بانک توسعه آفریقا

بانک توسعه آفریقا یک اتحاد چندجانبه منطقه‌ای است که در موضوع ترویج و توسعه اقتصادی و پیشرفت اجتماعی در کشورهای قاره آفریقا فعالیت می‌کند. رتبه‌بندی کشورهای آفریقایی در این شاخص مشتمل بر ارزیابی کیفیت و چارچوب‌های نهادی-اداری در پرورش و استفاده مؤثر از نیروی انسانی شایسته برای نیل به توسعه است. در حال حاضر بانک توسعه آفریقا در تلاش برای نیل به یک سطح از پایداری و قوام در کشورهای عضو این بانک است. برای نیل به این هدف، بانک توسعه آفریقایی اصلاحات لازم را به کشورهای عضو پیشنهاد می‌دهد. برای اینکار پرسشنامه‌ها و دستورالعمل‌هایی را برای ایجاد مقایسه و همکاری میان کشورها طراحی کرده است.

شاخص ادراک فساد در این بانک را گروهی از اقتصاددانان کشورهای مختلف آفریقایی طراحی کرده‌اند که این کار با تماس‌های مستمر

1. African Development Bank (AfDB) Governance Ratings
2. Bertelsmann Sustainable Governance Indicators (SGI)
3. Bertelsmann Transformation Index (BTI)
4. Economist Intelligence Unit Country Ratings
5. Freedom House (FH) Nations in Transit
6. Global Insight Country Risk Ratings
7. Institute for Management Development (IMD) World Competitiveness Yearbook
8. Political and Economic Risk Consultancy (PERC)
9. Political Risk Services (PRS Group) The International Country Risk Guide (ICRG)
10. Transparency International (TI) Bribe Payers Survey
11. World Bank (WB) Country Policy and Institutional Assessment
12. World Economic Forum (WEF) Global Competitiveness Index
13. World Justice Project (WJP) Rule of Law Index
14. Varieties of Democracy Project (V-Dem Institute)

کدهای رفتاری) استفاده کرد [۳].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۳-۳-۱. شاخص تحول از بنیاد بر تلزمان

شاخص تحول بنیاد بر تلزمان یک چارچوب برای تبادل اطلاعات و انجام بهتر فعالیت‌ها در بخش‌های مختلف (بخش‌هایی که نیاز به تغییر و اصلاح دارند) را فراهم می‌آورد. این شاخص دو نوع رتبه‌بندی در خصوص شاخص‌های وضعیت اداری (بورو کراسی) و شاخص‌های مدیریتی ارائه می‌دهد. این شاخص نحوه و چگونگی گذار در کشورهای در حال توسعه به سمت تغییرات اجتماعی، دموکراسی و اقتصاد بازار آزاد را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد و در ۱۳۷ کشور اجرا می‌شود و نمرات و رتبه‌هایی برای کشورها استخراج و در نهایت گزارش مبسوط و مفصلی تهیه و منتشر می‌شود. این شاخص در ۵۲ سؤال و ۱۶ معیار طراحی شده و هدف اصلی آن نشان دادن میزان تحول و بهبود در نهادهای اداری و مدیریت دولتی است.

شاخص تحول بنیاد بر تلزمان از سه بُعد وضعیت سیاسی، اقتصادی و حکمرانی به شرح ذیل تشکیل می‌شود:

- بررسی وضعیت سیاسی شامل ابعاد: مشارکت سیاسی، نقش قوانین، ثبات در نهادهای انتخابی و سلامت سیاسی و اجتماعی،
- بررسی وضعیت اقتصادی شامل ابعاد: میزان اقتصاد دولتی یا خصوصی، سطح توسعه اقتصادی و اجتماعی، نرخ ارز و ثبات قیمت‌ها، مالکیت خصوصی، نظام رفاه اجتماعی، عملکرد اقتصادی، توسعه پایدار،
- بررسی وضعیت حکمرانی شامل ابعاد: سطوح مشکلات اداری، قابلیت راهبری، کارایی منابع، میزان تشریک‌مساعی و همکاری‌های بین‌المللی.

سؤال‌های مورد پرسش عبارتند از:

۱. تا چه حد مقامات عمومی که از موقعیت خود سوءاستفاده می‌کنند، مورد پیگرد قانونی قرار گرفته یا جریمه شده‌اند؟
۲. تا چه حد سیاست‌های ضدفساد دولت با موفقیت انجام شده است؟ [۴].

۳-۳-۱-۱. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در گزارش سال

۲۰۲۲ شاخص تحول بنیاد بر تلزمان

وضعیت جمهوری اسلامی ایران در سنجش سال ۲۰۲۲ این شاخص، در شکل ۱ و همچنین جدول ۲ در این شاخص نشان داده شده است [۴].

با مردم و شهروندان کشورهای عضو انجام می‌شود. روش گردآوری اطلاعات از طرق مختلف مشتمل بر ارتباط رودررو و تماس تلفنی در نمونه ۱۰۰۰ تایی برای هر کشور است. سؤال‌های مورد پرسش به شرح زیر است:

۱. شفافیت، پاسخگویی و فساد ناشی از اختیارات اداری مسئولان در بخش عمومی چقدر است؟

۲. پاسخگویی مسئولان اجرایی و نظارت بر عملکرد کارمندان دولتی چقدر است؟

۳. دسترسی جامعه مدنی به اطلاعات امور عمومی چقدر است؟

۴. تسلط دولت بر اوضاع کشور با تفویض اختیار و عدم تمرکز چقدر است؟ [۲].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۳-۳-۲. شاخص حکمرانی پایدار از بنیاد بر تلزمان

بنیاد بر تلزمان در سال ۱۹۷۷ تأسیس شد. هدف این بنیاد ایجاد یک بانک فکری برای بهبود آموزش و پرورش، بهبود سیستم اقتصادی، کارآمدی، سیستم مراقبت پیشگیرانه (بهداشتی) و جامعه مدنی فعال در کنار تفاهم با نهادها و سازمان‌های بین‌المللی است. این بنیاد در شاخص حکمرانی پایدار به دنبال بررسی عملکرد حکومت‌ها و سیاستگذاری در تمام کشورهای عضو سازمان همکاری و توسعه اقتصادی OECD^۱ و عضو اتحادیه اروپاست و توانایی این کشورها برای انجام اصلاحات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و... را مورد بررسی قرار می‌دهد.

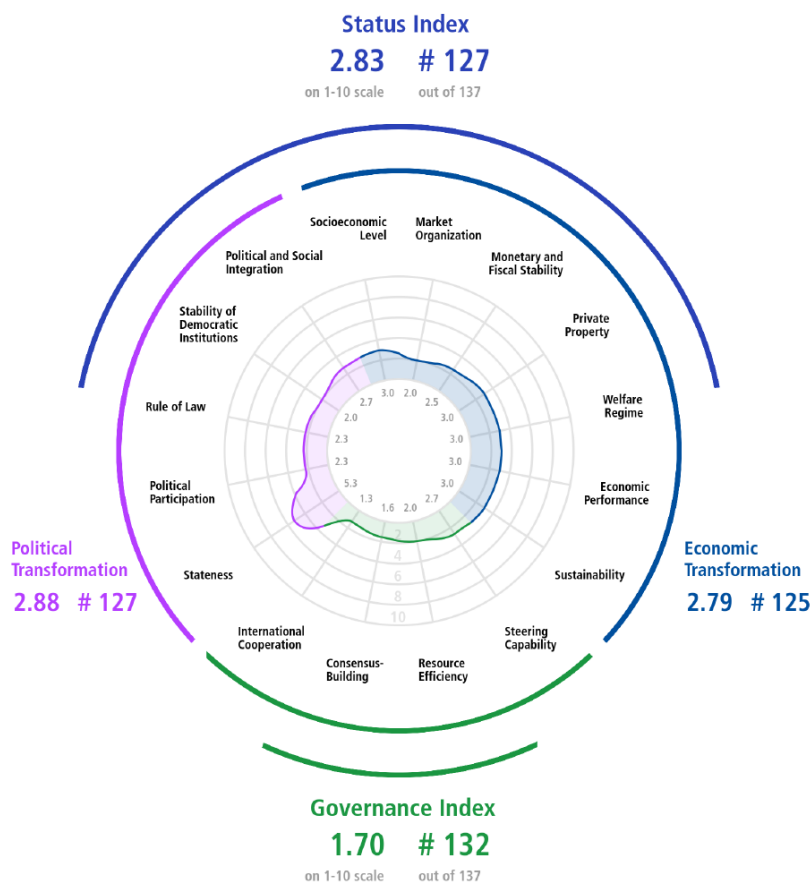
این شاخص با استفاده از داده‌های کمی از طریق سازمان‌های بین‌المللی محاسبه و سپس با ارزیابی توسط کارشناسان این بنیاد به رسمیت شناخته می‌شود. یکی از مهم‌ترین سؤال‌های مورد پرسش این بنیاد عبارت است از:

تا چه اندازه می‌توان مانع سوءاستفاده شخصی مقامات عمومی از موقعیت‌های اداری شد؟

این سؤال همیشه مطرح بوده که چگونه نهادهای نظارتی و بازرسی می‌توانند از پذیرش رشوه کارگزاران (کارمندان دولت در رده‌های مختلف) و سیاستمداران جلوگیری کنند. برای پاسخ به این سؤال باید گفت برای رسیدن به این هدف باید از سازوکارهای شفافیت عملکرد مقامات، حسابرسی دقیق هزینه‌های دولت، ایجاد مقررات سخت در تأمین مالی احزاب، دسترسی شهروندان و رسانه‌ها به اطلاعات موثق و پاسخگویی مقامات (اعلام‌داری، افشای تعارض منافع شخصی و

شکل ۱. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در گزارش سال ۲۰۲۲ شاخص تحول بنیاد بتلزمان

جدول ۲. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در گزارش سال ۲۰۲۲ شاخص تحول بنیاد بتلزمان

رتبه بین ۱۳۷ کشور	نمره از ۱-۱۰	اسم شاخص	ردیف
۱۲۷	۲/۸۳	نمره و رتبه کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص تحول بنیاد بتلزمان	۱
۱۲۵	۲/۷۹	شاخص تحول اقتصادی	۲
۱۲۷	۲/۸۸	شاخص تحول سیاسی	۳
۱۳۲	۱/۷۰	شاخص حکمرانی	۴

۳-۴-۱. شاخص رتبه‌بندی {ریسک} کشورها از واحد اطلاعات اکونومیست

واحد اطلاعات اکونومیست در سال ۱۹۴۶ به عنوان بدنه تحقیق و پژوهش در روزنامه اکونومیست تأسیس شد. این واحد از آن زمان تا به امروز به کار تحقیق و مشاوره در زمینه تولید اطلاعات برای کسب و کار و سیاست‌گذاری‌های اقتصادی در سراسر جهان مشغول بوده است. ۶۵۰ تحلیلگر بیش از ۲۰۰ کشور را مورد بررسی قرار می‌دهند. رتبه ریسک طراحی شده برای هر کشور، تجزیه و تحلیل‌هایی در خصوص عواقب ناشی از قرار گرفتن در معرض خطرات و ریسک‌های مالی را به کشورها ارائه می‌دهند. این واحد در بیش از ۱۴۰ کشور جهان فعالیت می‌کند. مدل ریسک کشورها به منظور سنجش و مقایسه ریسک اعتباری کشورهای مختلف طراحی شده است. این ابزار تعاملی، امکان کمی‌سازی ریسک مبادلات مالی از جمله وام‌های بانکی، تأمین مالی تجاری و سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار را فراهم می‌کند. با استفاده از این مدل، تحلیلگران می‌توانند اطلاعاتی را در خصوص وضعیت ریسک کشورهای مختلف به دست آورند.

مدل ریسک کشورها، به‌طور کلی ۶ نوع ریسک را پوشش می‌دهد:

● **ریسک بدهی‌های دولت:** ریسک ایجاد بدهی‌های ارزی داخلی و خارجی که در تعهد مستقیم دولت است یا دولت تضمین کرده است را اندازه‌گیری می‌کند.

● **ریسک ارزی:** سنجش ریسک ناشی از حداکثر کاهش ارزش پول ملی در برابر ارز مرجع (دلار یا در برخی موارد یورو) را طی ۱۲ ماه آتی.

● **ریسک بخش بانکی:** سنجش ریسک بروز بحران‌های سیستماتیک در حوزه بانکی که منجر به ورشکستگی بانک‌ها می‌شود.

● **ریسک سیاسی:** سنجش عوامل سیاسی مرتبط با اثربخشی و ثبات سیاسی که می‌توانند بر توان کشور برای پاسخگویی به تعهدات خود اثرگذار باشند و یا به آشفتگی در بازار ارز منجر شوند.

● **ریسک ساختار اقتصادی:** سنجش متغیرهای اقتصاد کلان که ماهیت ساختاری دارند نظیر سطح درآمدها، نوسانات رشد اقتصادی و...

● **ریسک کشوری:** این ریسک از میانگین ساده امتیاز ریسک بدهی‌های دولت، ریسک ارزی و ریسک بخش بانکی به دست می‌آید.

گزارش سالانه واحد اطلاعات اکونومیست در مورد رتبه کشورها به دنبال پاسخ به سؤال‌های ذیل است:

○ آیا در زمینه نحوه تخصیص و استفاده از بودجه عمومی پاسخگویی وجود دارد؟

○ آیا بودجه عمومی توسط مقامات بلند پایه و مقامات دولتی برای اهداف سیاسی خصوصی یا حزبی استفاده می‌شود؟

○ آیا بودجه ویژه‌ای در کشور وجود دارد که برای آن هیچ پاسخگویی وجود ندارد؟

○ آیا سوءاستفاده از منابع عمومی وجود دارد؟

○ آیا خدمات عمومی به صورت حرفه‌ای انجام می‌شود؟

○ مقامات بلند پایه کشور انتصابی هستند یا انتخابی؟

○ آیا یک نهاد مستقل حسابرسی مدیریت امور مالی عمومی وجود دارد؟

○ آیا قوه قضائیه مستقل با قدرت بالا به منظور تلاش برای کنترل وزرا/

مقامات دولتی برای جلوگیری از سوءاستفاده وجود دارد؟

○ آیا پرداخت رشوه در انعقاد قراردادها وجود دارد؟ [۵].

۳-۴-۱. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص رتبه‌بندی {ریسک} کشورها از واحد اطلاعات اکونومیست

وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این شاخص متناسب با آخرین گزارش در سال ۲۰۲۳ بیان شده است. براساس این گزارش ریسک بخش بانکی و سیاسی، پرمخاطره‌ترین ریسک‌ها برای کشور هستند. جزئیات وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این شاخص در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۳. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص واحد اطلاعاتی اکونومیست در سال ۲۰۱۹

ریسک بدهی‌های دولت	ریسک ارزی	ریسک بخش بانکی	ریسک سیاسی	ریسک ساختار اقتصادی	ریسک کشوری
B	CCC	CC	CC	B	CCC

تفسیر حروف انگلیسی مندرج در جدول ۳ به شرح ذیل است:

جدول ۴. نمرات کیفی و شرح هر کدام در شاخص واحد اطلاعاتی اکونومیست

نمره کیفی	شرح
AAA	جایگاه نخست و بهترین حالت ریسک
AA	جایگاه دوم
A	جایگاه سوم
BBB	جایگاه چهارم
BB	جایگاه پنجم
B	جایگاه ششم
CCC	جایگاه هفتم
CC	جایگاه هشتم
C	جایگاه نهم
D	جایگاه دهم

ایران نسبت به تولید و قیمت نفت و گاز، آسیب‌پذیر باشد. همچنین، تحریم‌های آمریکا بر اعتماد سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی تأثیرگذار خواهد بود.

○ ریسک کشوری: ریسک بخش بانکی، ریسک ارزی و ریسک بدهی‌های دولت در سال ۲۰۲۳ در مقایسه با سال قبل، به‌طور قابل ملاحظه‌ای در جمهوری اسلامی ایران افزایش یافته است [۵].

۳-۱. گزارش «ملت‌ها، در حال گذار» از خانه آزادی

خانه آزادی در سال ۱۹۴۱ بنا نهاده شده و مجموعه‌ای تحت نظر سازمان دیده‌بان حمایت از حقوق بشر است که براساس مدعای خود، گسترش آزادی در سراسر جهان را پشتیبانی می‌کند. هدف اصلی این نهاد به‌زعم خود پشتیبانی از آزادی سازمان‌ها با حمایت از تغییرات دمکراتیک در کشورهاست و در نهایت از دمکراسی برای حقوق بشر حمایت می‌کند. البته نوع آزادی و دمکراسی مورد ترویج این نهاد طبیعتاً منطبق بر تعاریف غربی این مفاهیم است. این نهاد در خصوص پیشرفت و رفع موانع دموکراسی‌سازی از دید خود تمرکز دارد و عموماً به مسائل زیر می‌پردازد:

- نقش حکومت‌های دمکراتیک ملی و روند انتخابات در حکمرانی،
  - نقش جامعه مدنی در حکمرانی،
  - نقش رسانه‌های مستقل در حکمرانی،
  - نقش حکومت دمکراتیک محلی در حکمرانی،
  - نقش چارچوب سیستم قضایی و استقلال آن در حکمرانی.
- در تدوین گزارش این سازمان طیف وسیعی از منابع دخیل هستند که از جمله می‌توان به سازمان‌ها و نهادهای اعطاکنده وام، سازمان‌های غیردولتی فعال در حوزه حقوق بشر، سازمان‌های بین‌المللی، روزنامه‌ها و مجلات محلی و اطلاعات دولتی منتشر شده اشاره کرد. سؤال‌های

وضعیت و تفسیر هر کدام از نمرات در گزارش این شاخص، بر اساس گزارش اکونومیست، بدین شکل شرح داده شده است:

○ ریسک بدهی‌های دولت: رتبه B در ریسک بدهی‌های دولت گویای شرایط سخت اقتصادی به دلیل مشکلات ناشی از صادرات نفت خام است. در یک اقتصاد ضعیف، تلاش برای متنوع‌سازی درآمدهای بدون نفت و گاز، دشوار است و همچنان درآمدهای مالیاتی در جمهوری اسلامی ایران پایین‌تر از حد انتظار است. این موضوع، محدودیتی برای انعطاف‌پذیری مالی و توانایی تحقق کامل تعهدات جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

○ ریسک ارزی: رتبه ریسک ارزی جمهوری اسلامی ایران، CCC است. به‌رغم ثبات اخیر نرخ ارز، ریسک عدم ثبات جریان‌های خروجی سرمایه و آثار کاهش شدید صادرات نفت بر توزیع ارز در رتبه‌بندی ریسک ارزی اثرگذار خواهد بود. با توجه به عدم قطعیت‌های اقتصادی و تحریم‌های مداوم آمریکا، شکاف قابل توجه میان نرخ ارز رسمی و آزاد، همچنان باقی خواهد ماند.

○ ریسک بخش بانکی: رتبه ریسک بخش بانکی جمهوری اسلامی ایران، CC است. ریسک بالای بخش بانکی جمهوری اسلامی ایران ناشی از رشد سریع اعتبارات است که در شرایط فعلی کشور می‌تواند به مازاد ظرفیت در اقتصاد با نرخ بازده پایین منجر شود. دارایی‌های ضعیف بانک‌ها، سطح بالای مطالبات غیر جاری بانک‌ها و مداخلات سیاسی در اعطای تسهیلات، سطح عملکرد بانک‌ها را تضعیف خواهد کرد.

○ ریسک سیاسی: رتبه ریسک سیاسی جمهوری اسلامی ایران، CC است. ریسک سیاسی در جمهوری اسلامی ایران به دلیل تنش‌های بین‌المللی آمریکا و اعمال تحریم‌ها بیشتر شده است.

○ ریسک ساختار اقتصادی: وابستگی جمهوری اسلامی ایران به درآمد حاصل از صادرات منابع هیدروکربنی، باعث می‌شود جمهوری اسلامی

یا دست کم تأثیر بزرگی بر سیاست‌های دولت بگذارند وجود دارد؟
● آیا این خطر وجود دارد که ماهیت و تأثیر اعتراضات و شورش‌ها باعث آسیب به دارایی‌ها یا زخمی شدن یا بازداشت افراد شود، به‌ویژه اگر این موارد باعث اختلال در زندگی عادی مردم، تجارت و دیگر فعالیت‌ها شود؟

۲. اثربخشی دولت

اثربخشی دولت در این شاخص از طریق بوروکراسی سنجیده می‌شود، هر اندازه نظام بوروکراسی در یک کشور بهتر باشد، تصمیمات سریع‌تر گرفته می‌شود و سرمایه‌گذاران خارجی راحت‌تر می‌توانند به تجارت خود بپردازند. موضوع‌های مورد بررسی در این شاخص عبارتند از:

● آیا تغییر دولت‌ها منجر به تغییرات عمده در سیاست‌های اداری-اجرایی خواهد شد؟
● آیا دولت فعلی یک استراتژی منسجم در حوزه کارکرد بوروکراسی را دنبال می‌کند؟
● آیا زیرساخت‌های کافی در حوزه جاده‌ها، راه‌آهن، فرودگاه‌ها، بنادر و پست‌های بازرسی گمرکی وجود دارد؟

● آیا امکان اختلال در زیرساخت‌های حمل‌ونقل هوایی، دریایی و زمینی به دلیل تروریسم/شورش، اعتصابات، تعطیلی بانگیزه سیاسی و بلایای طبیعی وجود دارد؟

● آیا امکان اینکه دولت در اجرای نظم و قانون در تأمین کالاهای اساسی مانند آب، غذا، زیرساخت‌های حیاتی و انرژی ناتوان باشد، وجود دارد؟
● آیا دولت به پاسخگویی و مدیریت شرایط اضطراری (بلایای طبیعی و مالی یا بحران‌های اقتصادی، بی‌ثباتی سیاست‌ها یا مدیریت چالش‌ها در محیط کسب‌وکار) در زمان حال یا آینده قادر است؟

۳. کیفیت تنظیم‌گری

کیفیت تنظیم‌گری متمرکز بر امور مالیاتی کشور است و با سؤال‌های ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد:

● سیستم وصول مالیات کشور چقدر کارآمد است؟
● آیا قوانین موجود در کشور واضح و شفاف است و به‌طور مداوم و دقیق اجرا می‌شوند؟

● آیا ارزیابی‌های لازم در خصوص کیفیت قوانین بخش تجاری (آسیب‌شناسی، اصلاح و رفع ایرادهای قانونی) وجود دارد؟ آیا قوانین جاری کشور با سیستم‌های حقوقی دیگر کشورها سازگاری لازم را دارد؟

۴. حاکمیت قانون

این شاخص نقش قانون و استقلال قضایی کشورها را به شرح موارد ذیل بررسی می‌کند:

- دولت و سایر بازیگران خارجی تا چه حد می‌توانند بر سیستم حقوقی تأثیر گذارند و آن را مخدوش کنند؟ (میزان استقلال و بی‌طرفی نظام قضایی)

- کسب‌وکارها تا چه حد از طریق جرایمی مانند آدم‌ربایی، اخاذی، خسونت خیابانی، دزدی و غیره با تهدید مواجه‌اند؟

- سلب مالکیت افراد (مصادره اموال و دارایی) از سوی دولت یا سایر مقامات سیاسی چقدر اتفاق می‌افتد؟

- تا چه حد این خطر وجود دارد که یک دولت یا نهاد دولتی قراردادهای خود را با اشخاص خصوصی بدون روند قانونی تغییر دهد، یا کاملاً لغو

مورد پرسش از طرف این سازمان عبارتند از:

۱. آیا دولت در اجرای طرح‌های مؤثر مبارزه با فساد موفق عمل کرده است؟

۲. آیا دولت از مقررات بیش از حد بوروکراتیک پیروی می‌کند (مقرراتی که فرصت‌های طلایی را برای فساد افزایش می‌دهد)؟

۳. آیا قوانین کافی که بتوان با آن به افشای تخلفات مالی پرداخت وجود دارد؟

۴. آیا فرایند عقد قراردادها با پیمانکاران و کارفرمایان شفاف است؟

۵. آیا دولت در اجرای قانون و یا فرایندهای اداری خاص به‌صورتی عمل می‌کند که عاری از تعصب و سیاست‌زدگی باشد؟

۶. آیا گزارش‌گران تخلف (سوت‌زن‌ها) فعال در عرصه ضدفساد وجود دارند که محققان و روزنامه‌نگاران بتوانند با امنیت خاطر و با استفاده از حمایت‌های حقوقی به آنها گزارش موارد رشوه‌خواری و فساد را اعلام کنند؟ [۶].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۶-۳-۱. شاخص رتبه‌بندی ریسک کشورها از مؤسسه بینش جهانی

مؤسسه بینش جهانی در سال ۱۹۵۹ تأسیس شده است. این مؤسسه داده‌ها را از ۵۱۰۰ نفر در بیش از ۳۰ کشور سراسر جهان جمع‌آوری و تحلیل می‌کند. این برنامه طیفی گسترده‌ای از خدمات آنلاین را پوشش می‌دهد و هدف اصلی آن تجزیه و تحلیل محیط مخاطره‌آمیز در ۲۰۴ کشور جهان است.

ارزیابی‌های این مؤسسه از سوی بیش از ۱۰۰ متخصص در کشورهای مبدأ صورت می‌گیرد. امتیازبندی و رتبه‌بندی در این شاخص منعکس‌کننده برداشت کارشناسان در مورد افکار و نظرات متخصصان در کشورهای مبدأ در مقایسه با مشکلات هر کشور است. امتیازبندی و ارزیابی این شاخص طیف گسترده‌ای از فساد، اعم از فساد خرد و پرداخت رشوه، فساد سیاسی در سطح بالاتر را در بر می‌گیرد. نمرات اختصاص داده شده به هر کشور از طریق یک ارزیابی کیفی از فساد صورت می‌پذیرد. موضوع‌های مورد پرسش این مؤسسه به شرح ذیل است:

۱. ثبات سیاسی و عدم خشونت

این شاخص در پی آن است که مشخص شود ناآرامی‌های مدنی و ناآرامی‌های سیاسی چقدر گسترده است و چقدر تهدید بزرگی برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی ایجاد می‌کند. اعتراضات ممکن است به خودی خود باعث نگرانی نباشد، اما اگر به خشونت شدید تبدیل شوند، اختلال بزرگی در نحوه اداره کشور ایجاد خواهد کرد. در نهایت، این عامل به جنگ داخلی تبدیل می‌شود. موضوع‌هایی که این شاخص آنها را مورد بررسی قرار می‌دهد عبارتند از:

● آیا این کشور از یک تهدید تروریستی پایدار رنج می‌برد یا خیر؟
● آیا خطر طیفی از حملات نظامی هدفمند علیه اهداف محدود تا جنگ

تمام‌عیار با هدف تغییر دولت و / یا اشغال کشور وجود دارد؟

● آیا خطر درگیری نظامی درون کشور، به‌شکل یک شورش سازمان‌یافته، درگیری جدایی‌طلبانه، یا جنگ داخلی تمام‌عیار، که در آن شورشیان تلاش می‌کنند تا دولت را سرنگون کنند و به استقلال برسند،

کند و یا (معمولاً با تأخیر) قراردادها را ناکام گذارد؟

- چقدر امکان دارد سیستم قضایی به دلیل ناکارآمدی، فساد، تعصب یا ناتوانی در اجرای سریع احکام، توافقات و قراردادها را بین نهادهای بخش خصوصی، اعم از داخلی یا خارجی، اجرا نکند؟

۵. کنترل فساد

این شاخص با ارزیابی نفوذ فساد در بوروکراسی اداری کشورها مورد بررسی قرار می‌گیرد و با سؤال‌های ذیل بررسی می‌شود:

- آیا امکان رفع تشریفات زاید اداری، اصلاح فرایندها و به‌روزرسانی مراحل انجام کار وجود دارد؟

- تا چه حد احتمال مقابله با مقامات و سایر گروه‌های فاسد وجود دارد؟

- تا چه حد امکان و خطر مواجه شدن افراد / شرکت‌ها با پرداخت رشوه برای انجام تجارت، (از عقد قراردادهای بزرگ گرفته تا اجازه واردات / صادرات یک محصول کوچک یا به‌دست آوردن اسناد و مدارک روزمره) وجود دارد؟

۱-۳-۶-۱. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این شاخص شاخص مؤسسه بینش جهانی از رتبه‌بندی ریسک کشورها منعکس‌کننده ارزیابی‌های تحلیلیگران اطلاعات تجاری از کیفیت و ثبات ابعاد مختلف محیط کسب و کار است. از زمان به‌روزرسانی این شاخص در سال ۲۰۱۴، سری قدیمی ارزیابی‌های تحلیلیگران اطلاعات تجاری از کیفیت و ثبات ابعاد مختلف محیط کسب و کار متوقف شده و با سیستم جدیدی متشکل از سؤال و امتیازات اصلاح شده جایگزین شده است. جدول زیر وضعیت جمهوری اسلامی ایران را در این شاخص در سال ۲۰۲۱ نشان می‌دهد (نمرات بین ۰ تا ۱ است؛ ۰ به معنی پایین‌ترین میزان و ۱ به معنی بالاترین میزان است) [۷]. ضمناً لازم به ذکر گزارشات و اطلاعات این شاخص در مورد کشور ایران تا سال ۲۰۲۱ در دسترس قرار داشته اما برای سال‌های بعد اطلاعات خاصی در شاخص برای ایران وجود ندارد.

جدول ۵. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص رتبه‌بندی ریسک کشورها

نام کشور	نام اختصاری	ثبات سیاسی و عدم خشونت	اثر بخشی دولت	کیفیت تنظیم‌گری	حاکمیت قانون	کنترل فساد
جمهوری اسلامی ایران	IRN	Political Stability and Absence of Violence	Government Effectiveness	Regulatory Quality	Rule of Law	Control of Corruption
		0/46	0/33	0/25	0/39	0/33

۷-۳-۱. سالنامه رقابت‌پذیری جهانی

موضوع رقابت‌پذیری جهانی از مهم‌ترین شاخص‌های تخصصی ارزیابی کسب و کار و همچنین یک روش آسان و مؤثر برای شناسایی عملکرد کشورهای در حال توسعه است. سازمان مدیریت توسعه برای تولید این شاخص، رتبه‌بندی‌های منتشر شده سایر مؤسسه‌های بین‌المللی در زمینه توسعه را مورد بررسی قرار می‌دهد. این موضوع با استفاده از مطالعه‌های ۳۳۳ معیاره در راستای به‌دست آوردن یک تصویر چندوجهی از میزان رقابت کشورها به‌دست می‌آید. رقابت کشورها در حوزه‌های اقتصادی یکی از این معیارها است که برای بررسی این موضوع، تجزیه و تحلیل سیاست‌های کشورهای مختلف در جهت ایجاد رفاه بیشتر مردم و همچنین توانمندسازی آنها نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. این شاخص میان ۱۴۰ کشور جهان اندازه‌گیری می‌شود و بصورت سالیانه منتشر می‌گردد [۸].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۸-۳-۱. گزارش سالیانه سازمان مشاوره در خصوص ریسک سیاسی و اقتصادی

شاخص ریسک سیاسی و اقتصادی، توسط شرکت مشاوره متخصصین، در خصوص اطلاعات استراتژیک و کلان کسب و کار در راستای تجزیه و

تحلیل نتایج آن در کسب و کارهای خرد در کشورهای شرق و جنوب شرقی آسیا شکل گرفته است. این شاخص به‌عنوان بخشی از خدمات خود به تولید طیف وسیعی از گزارش‌ها از میزان ریسک سرمایه‌گذاری در کشورهای آسیایی می‌پردازد. گزارش این شرکت مشتمل بر متغیرهای اجتماعی-سیاسی مانند فساد، حقوق مالکیت معنوی و سایر مخاطرات شامل کیفیت کار و دیگر نقاط قوت و ضعف سیستماتیک و... در کشورهای آسیایی است. این شرکت به‌صورت دو هفته یک‌بار به چاپ خبرنامه‌ای تخصصی اقدام می‌کند که دربرگیرنده راهنمای ریسک سیاسی و اقتصادی است. جمع‌آوری داده‌ها از طریق ادراک فساد، نظرسنجی از کسب و کارها، افکارسنجی از مردم و متخصصان خارج از کشور انجام می‌شود. در جمع‌آوری اطلاعات این شرکت از نظرسنجی‌های چهره‌به‌چهره، تلفنی و مصاحبه به‌صورت آنلاین با ۱۰۰ مدیر کسب و کار در هر کشور استفاده می‌شود. برای تهیه گزارش این مؤسسه سؤال‌های زیر پرسیده می‌شود:

۱. به‌نظر شما موضوع فساد به‌عنوان یک مشکل در کدام یک از

موقعیت‌های ذیل بیشتر شکل می‌گیرد؟

- رهبران سیاسی در سطح ملی

- رهبران سیاسی در سطح محلی

- شهروندان مدنی در سطح ملی

تأثیر گذار است [۱۱].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۱-۳-۱۱. گزارش سالیانه بانک جهانی از ارزیابی نهادی و سیاسی کشورها

ارزیابی‌های سیاستی و نهادی کشورها، به صورت سالیانه از سال ۱۹۹۷ توسط بانک جهانی انجام می‌شود. هدف این سنجش شناسایی و رتبه‌بندی توانایی کشورها در استفاده مؤثر از کمک‌های مالی است. امتیازات این شاخص را بانک جهانی برای محاسبه رتبه‌بندی عملکرد کشورها استفاده می‌کند و نقش مهمی در تعیین اعتبار رتبه بانکی کشورها دارد. چهار حوزه مورد بررسی این شاخص عبارتند از: ۱. مدیریت اقتصادی، ۲. خط‌مشی‌های مربوط به شمولیت عدالت اجتماعی، ۳. ساختار سیاسی و ۴. مدیریت بخش / مؤسسه‌های دولتی / عمومی. در این شاخص ۸۹ کشور جهان مورد بررسی قرار می‌گیرند [۱۲].
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۱۲-۳-۱. شاخص رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد

مجمع جهانی اقتصاد به عنوان یک بنیاد غیرانتفاعی در سال ۱۹۷۱ شروع به کار کرد و مقر آن در ژنو سوئیس است، مجمع جهانی اقتصاد یک سازمان بین‌المللی است و متعهد به بهبود وضعیت اقتصادی جهان از طریق تعاملات کسب و کار بیان شده است. این سازمان دیدگاه‌های جامعه جهانی را در قالب برنامه‌های منطقه‌ای و صنعتی مورد بررسی قرار می‌دهد. شاخص‌های این سازمان از طریق شبکه‌ای با بیش از ۱۶۰ مؤسسه و سازمان مستقل و همچنین به کمک کشورهای مبدأ اندازه‌گیری و طراحی می‌شود.

سؤال رایج این مؤسسه برای سنجش میزان فساد عبارت است از:

در کشور شما، برای کدام یک از موارد ذیل به شرکت‌های خصوصی و دولتی پرداخت رشوه صورت می‌گیرد؟

(الف) واردات و صادرات

(ب) خدمات عمومی

(ج) پرداخت سالیانه مالیات

(د) انعقاد قراردادهای عمومی و صدور مجوز

(ه) اخذ تصمیمات قضایی

۱۲-۳-۱. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد

گزارش مجمع جهانی اقتصاد از سال ۲۰۱۸ با روش شناسی جدید ارائه شده است و انتشار آن تا سال ۲۰۲۰ ادامه داشته است. اما پس از بحران کرونا در جهان امکان جمع‌آوری اطلاعات برای همه کشورها فراهم نبوده است و در سال ۲۰۲۱ فقط برای تعداد کمی از کشورها منتشر شده است.

این گزارش برای ۶۳ کشور جهان در سال ۲۰۲۱ تهیه شده ولی جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی، نمره‌دهی و رتبه‌بندی قرار نگرفته است [۱۳]. در خصوص وضعیت نمره کشور در این شاخص

- شهروندان مدنی در سطح محلی

۲. تا چه اندازه شما با مشکل فساد در نهادهای زیر بر خورد کرده‌اید؟

- اداره پلیس

- دادگاه

- گمرک

- مالیات

- نهادهای صدور مجوزهای دولتی

- بدنه بازرسی

- نیروهای نظامی

این وب‌سایت در آخرین آمار خود در سال ۲۰۲۱، وضعیت کشورهای محدودی را مورد بررسی قرار داده که عبارتند از سنگاپور، استرالیا، ژاپن، هنگ کنگ، آمریکا، ماکائو، تایوان، کره جنوبی، مالزی، فیلیپین، چین، تایلند، هند، اندونزی، ویتنام، میانمار و کامبوج. این سازمان ۱۰۸۲ نمونه بین همه کشورهای فوق‌الذکر را مورد پیمایش قرار می‌دهد که سهم هر کشور حداقل ۱۰۰ نمونه است و به هر کشور نمره صفر تا ده اختصاص می‌دهد؛ صفر یعنی کمترین میزان فساد و ده یعنی بیشترین میزان فساد. در آمار سال ۲۰۲۱ این سازمان، سنگاپور با نمره ۱۰٫۷ کمترین میزان فساد و اندونزی با نمره ۷٫۹۷ دارای بیشترین میزان فساد بوده‌اند. بررسی گزارش مربوط به این سازمان از سال ۲۰۲۰ الی ۲۰۲۲ نشان می‌دهد این سازمان برای سازمان شفافیت بین‌الملل گزارش‌هایی در مورد جمهوری اسلامی ایران تهیه کرده اما ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد [۹].

۹-۳-۱. گزارش راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها

این گزارش به صورت مستمر از سال ۱۹۸۰، در دانشگاه سیراکیوز^۱ واقع در نیویورک منتشر می‌شود. هدف اصلی این گزارش بررسی احتمال بروز خطر اقتصادی و مالی برای کشورها در تعاملات کسب و کار بین‌المللی است. در حال حاضر این شاخص برای ۱۴۰ کشور تهیه و منتشر می‌شود. این شاخص بر اساس یک سیستم هشداردهنده در راستای شکل‌گیری فرصت‌ها و تهدیدها برای کشورهای سرمایه‌گذار عمل می‌کند. این شاخص با بررسی میزان تقاضای پرداخت رشوه در خصوص مجوزهای واردات و صادرات، کنترل ارز، ممیزی مالیاتی و وام‌ها، وضعیت فساد در هر کشور رانیز مشخص می‌کند. اندازه‌گیری فساد واقعی یا بالقوه در قالب سنجش میزان خویشتن‌دلسالاری، تبادل پست‌ها، بودجه مخفی احزاب و روابط مشکوک و نزدیک بین سیاست و کسب و کار انجام می‌پذیرد [۱۰]. دسترسی به اطلاعات وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این شاخص در دسترس نیست.

۱۰-۳-۱. پیمایش پرداخت‌کنندگان رشوه از سوی سازمان شفافیت بین‌الملل

این شاخص با هدف سنجش میزان پرداخت رشوه در تقریباً ۳۰ کشور جهان ایجاد شده است. این گزارش با اجرای نظرسنجی از مدیران کسب و کار در کشورهای مورد نظر صورت می‌گیرد و نشان می‌دهد که رشوه‌خواری و فساد تا چه اندازه به‌طور مستقیم بر کسب و کار این کشورها

شخصی در بخش‌های مختلف دولت از جمله در بخش‌های بهداشت عمومی، سازمان‌های نظارتی، پلیس و دادگاه‌ها می‌پردازند. شاخص حاکمیت قانون در سال ۲۰۲۱ تصویری کلی از حاکمیت قانون در ۱۳۹ کشور ارائه می‌دهد. نمرات و رتبه‌بندی‌هایی که در فهرست گزارش حاکمیت قانون ۲۰۲۱ منتشر شده است، بر اساس نظر سنجی‌ای است که از بیش از ۱۳۸۰۰۰ خانوار و ۴۲۰۰ متخصص حقوقی به دست آمده است. از نقاط قوت این شاخص می‌توان به جامع بودن و تکیه بر دیدگاه‌ها و تجربیات مردم اشاره کرد. وضعیت حوزه قضایی در کشورها با بررسی سؤال‌هایی در خصوص این هشت عامل، نقد و بررسی می‌شوند [۱۴]:

- محدودیت در اختیارات دولت
- عدم فساد
- دولت باز
- حقوق اساسی
- نظم و امنیت
- اجرای مقررات
- عدالت مدنی و
- عدالت کیفری

۱-۱۳-۳. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این گزارش وضعیت کشور در این شاخص در شکل ۲ و جدول‌های ذل مشخص شده است.

ابهام‌هایی وجود دارد:

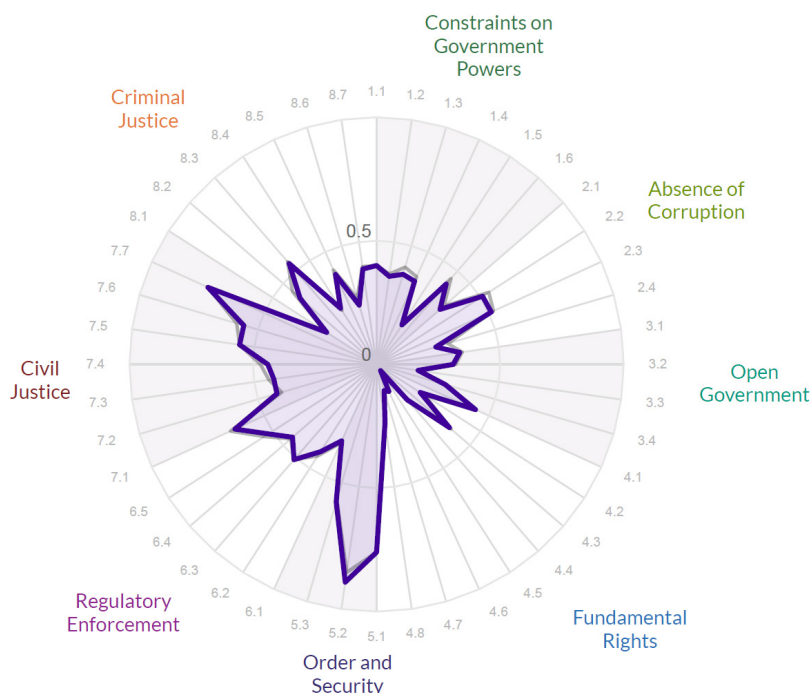
- در گزارش سال ۲۰۱۹ این سازمان، نمره کشور ۵۳ ذکر شده اما نمره این شاخص در نمرات اعلامی سازمان شفافیت بین‌الملل ۲۸ بیان شده است!
- از سال ۲۰۲۰ هیچ اطلاعاتی برای کشور در این شاخص موجود نیست اما نمره اعلامی جمهوری اسلامی ایران در شاخص سازمان شفافیت بین‌الملل در سال ۲۰۲۱، ۲۹ درج شده است!

۱۳-۳-۱. شاخص حاکمیت قانون از پروژه عدالت جهانی

پروژه عدالت جهانی، جهت پیشبرد حاکمیت قانون برای توسعه جوامع در حال توسعه طراحی شده است. این سازمان در تلاش است تا برنامه‌های عملی در حمایت از حاکمیت قانون برای سراسر جهان ارائه دهد. شاخص پروژه عدالت جهانی یک ابزار ارزیابی برای ارائه تصویری دقیق و جامع از میزان پایبندی کشورها به حاکمیت قانون در عمل است. این شاخص سرمایه‌گذاران و سهام‌داران را قادر می‌سازد تا پایبندی یک ملت به حاکمیت قانون را ارزیابی کنند.

اطلاعات این شاخص از طریق یک نظر سنجی جهانی با پرسشنامه عمومی و مفصل در سطوح ملی و محلی جمع‌آوری می‌شود. تا به امروز، بیش از ۲۰۰۰ کارشناس و ۶۶۰۰۰ فرد از سراسر جهان در این پروژه شرکت کرده‌اند. در مجموع ۶۸ سؤال از کارشناسان و پاسخ‌دهندگان پرسیده می‌شود. این پرسش‌ها به سوءاستفاده از اختیارات برای منافع

شکل ۲. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون

جدول ۶. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون

رتبه جمهوری اسلامی ایران در بین ۱۳۹ کشور: ۱۱۹	نمره جمهوری اسلامی ایران از ۱: ۰,۴۲
--	-------------------------------------

جدول ۷. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران در شاخص حاکمیت قانون

رتبه در بین ۱۳۹ کشور	نمره از ۱	بُعد	ردیف
۱۲۸	۰,۳۵	محدود بودن قدرت دولت	۱
۹۶	۰,۴۰	عدم فساد	۲
۱۳۷	۰,۲۸	دولت باز	۳
۱۳۹	۰,۲۲	رعایت حقوق اساسی شهروندان	۴
۶۶	۰,۷۴	نظم و امنیت	۵
۹۸	۰,۴۵	اجرای قوانین	۶
۶۶	۰,۵۴	عدالت مدنی	۷
۹۸	۰,۳۶	عدالت کیفری	۸

پژوهش تاریخی است.

پروژه تنوع دموکراسی بزرگ‌ترین مجموعه داده جهانی در مورد دموکراسی را با بیش از ۳۰ میلیون نقطه داده برای ۲۰۲ کشور از سال ۱۷۸۹ تا ۲۰۲۱ تولید می‌کند. این پروژه با مشارکت بیش از ۳۷۰۰ محقق و کارشناس در کشورهای مختلف، صدها ویژگی مختلف دموکراسی را اندازه‌گیری می‌کند [۱۵].

۱-۳-۱۴. وضعیت جمهوری اسلامی ایران در پروژه تنوع دموکراسی

در شکل ۳ رتبه‌بندی کشورها در شاخص دموکراسی لیبرال (LDI) در سال ۲۰۲۲ را به ترتیب رتبه و همچنین تغییر در ۱۰ سال گذشته نشان می‌دهد.

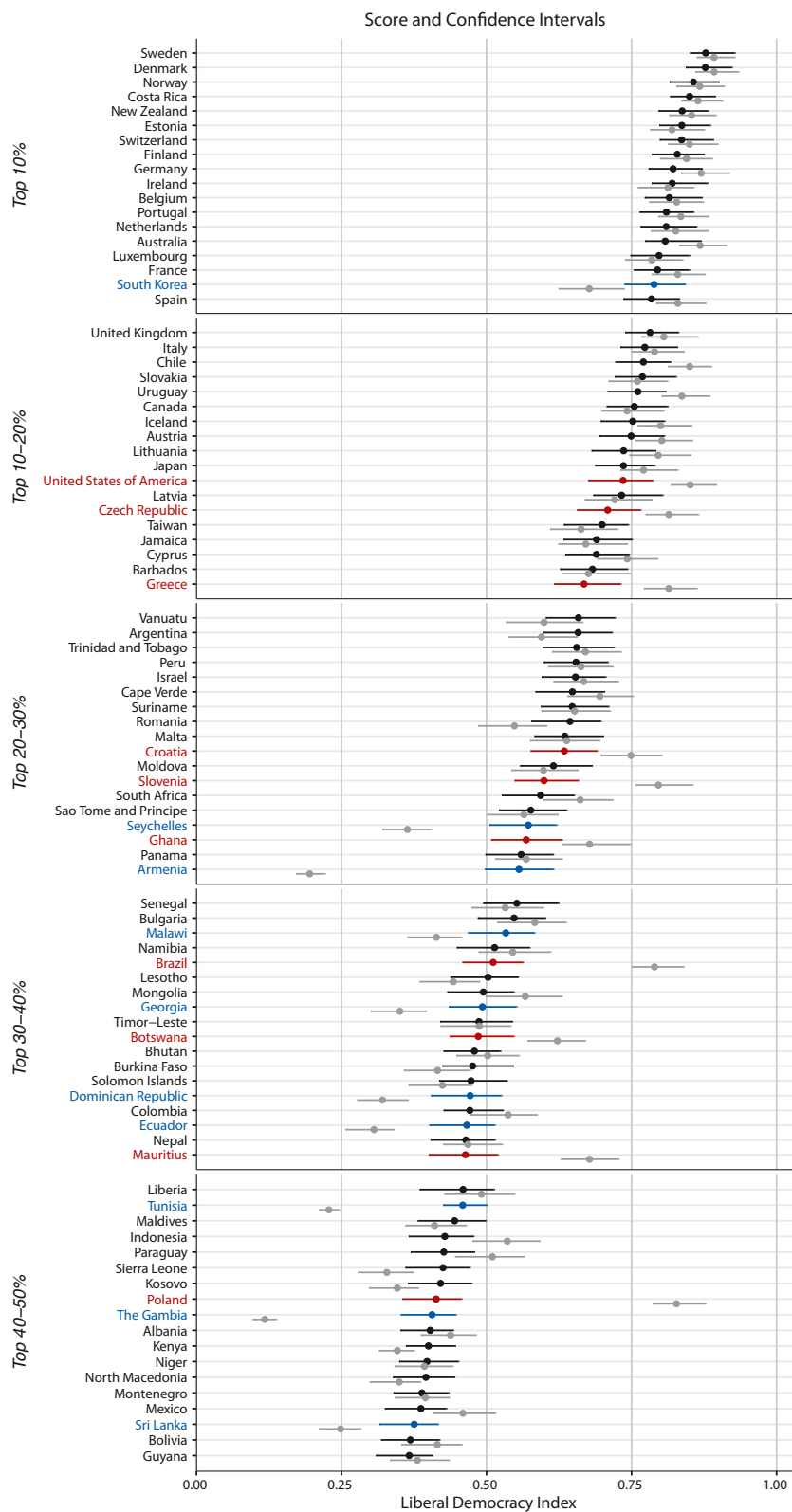
گفتنی است آخرین پیمایش کشور برای این شاخص در سال ۲۰۱۸ به صورت پیمایش میدانی در نمونه ۱۰۱۰ نفری در تهران، مشهد و اصفهان انجام شده است [۱۴].

۱-۳-۱۴. پروژه تنوع دموکراسی

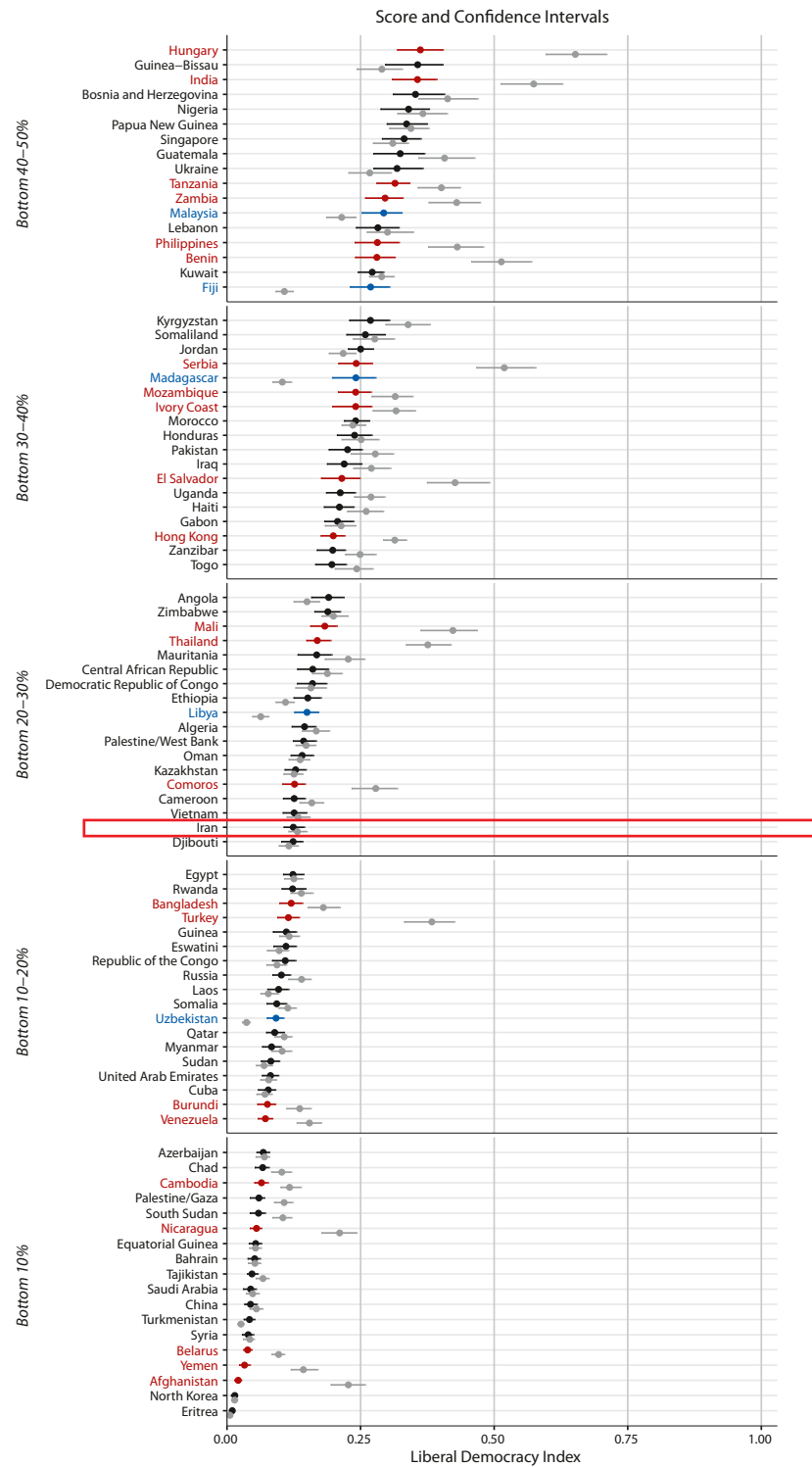
پروژه تنوع دموکراسی، میزان دموکراسی در کشورهای مختلف جهان را با روش‌هایی جدید اندازه‌گیری می‌کند. این پروژه مجموعه‌ای چندبعدی است که نشان‌دهنده پیچیدگی مفهوم دموکراسی به‌عنوان یک سیستم حاکمیتی است. در واقع موضوع دموکراسی در این شاخص فراتر از صرف حضور مردم در انتخابات سنجیده می‌شود. پروژه تنوع دموکراسی پنج اصل دموکراسی شامل اجرای انتخابات، آزاد بودن، مشارکتی بودن، مشورتی بودن و حقوق برابر را مورد بررسی قرار می‌دهد. این پروژه یکی از بزرگ‌ترین پروژه‌های جمع‌آوری داده‌های علوم اجتماعی با محوریت

شکل ۳. وضعیت نمره جمهوری اسلامی ایران و سایر کشورهای جهان در شاخص پروژه تنوع دموکراسی

۱-۴. خلاصه وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل
وضعیت جمهوری اسلامی ایران در این گزارش در جایگاه ۲۰ تا ۳۰٪ قرار دارد [۱۵].
در این قسمت به‌طور کلی وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های مورد بررسی ادراک فساد سازمان شفافیت بین‌الملل مرور خواهد شد.

جدول ۸. جمع‌بندی نهایی وضعیت جمهوری اسلامی ایران در سازمان شفافیت بین‌الملل

ردیف	نام شاخص	وضعیت جمهوری اسلامی ایران	منابع	شرح مختصری از نحوه بررسی کشورها
۱	شاخص رتبه‌بندی حکمرانی از بانک توسعه آفریقا	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۲	شاخص حکمرانی پایدار از بنیاد برتلزمان	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۳	شاخص تحول از بنیاد برتلزمان	رتبه و نمره جمهوری اسلامی ایران مشخص است.	مشخص نیست.	پیمایشی از طریق پرسشنامه‌ای ۱۷ معیاره و ۴۹ سؤالی با یک مقیاس ۱ تا ۱۰ نمره‌ای هر دو سال یک‌بار و در اختیار عموم قرار می‌گیرد.
۷	شاخص رتبه‌بندی {ریسک} کشورها از واحد اطلاعات اکونومیست	رتبه و نمره جمهوری اسلامی ایران مشخص است.	آخرین گزارش دریافتی مربوط به سال ۲۰۱۹ است. گزارش سال‌های بعد در دسترس نیست.	
۴	کشورها، در حال گذار از خانه آزادی	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۵	رتبه‌بندی ریسک کشورها از مؤسسه بینش جهانی	نمرات جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های پنج‌گانه مشخص است.	منابع از طریق اطلاعات بانک جهانی ارائه می‌شوند.	تحلیل ریسک کشورها از طریق شاخص ثبات سیاسی و عدم خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت نظارت، نقش قانون و کنترل فساد بررسی می‌شود.
۶	سالنامه رقابت‌پذیری جهانی	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۸	گزارش سازمان مشاوره ریسک سیاسی و اقتصادی	امکان دریافت گزارش سال ۲۰۲۱ این سازمان در مورد جمهوری اسلامی ایران وجود نداشت.		
۹	راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		با توجه به هزینه بسیار بالا جهت تهیه گزارش، دسترسی به اطلاعات جمهوری اسلامی ایران مقدور نبوده است.
۱۰	پیمایش پرداخت‌کنندگان رشوه از سازمان شفافیت بین‌الملل	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۱۱	ارزیابی نهادی و سیاسی کشورها از بانک جهانی	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.		
۱۲	مجمع جهانی اقتصاد	با بررسی‌های به‌عمل آمده در وبسایت مجمع جهانی اقتصاد و مخصوصاً شاخص جهانی رقابت‌پذیری گزارش برای ۶۳ کشور جهان در سال ۲۰۲۱ تهیه شده است، اما برای جمهوری اسلامی ایران در این شاخص نمره‌دهی و رتبه‌بندی در نظر گرفته نشده است. آخرین گزارش در دسترس، گزارش سال ۲۰۲۰ است.		این سازمان ۱۴۱ کشور جهان را در ۱۲ شاخص نمره‌دهی و رتبه‌بندی می‌کند.

ردیف	نام شاخص	وضعیت جمهوری اسلامی ایران	منابع	شرح مختصری از نحوه بررسی کشورها
۱۳	شاخص حاکمیت قانون از پروژه عدالت جهانی	رتبه و نمره جمهوری اسلامی ایران مشخص است.	اطلاعات این شاخص براساس تجارب و ادراک عموم مردم و متخصصان و کارشناسان حقوقی در داخل کشورها جمع‌آوری می‌شود.	این شاخص با انجام پرسشنامه‌های پیمایشی در ۱۳۹ کشور به بررسی بیش از ۱۳۸,۰۰۰ خانوار و ۴۲۰۰ خبره در سراسر جهان در موضوع درک و تجربه از نحوه اجرای قانون متکی است.
۱۴	پروژه تنوع دموکراسی	رتبه جمهوری اسلامی ایران مشخص است ولی نحوه جمع‌آوری اطلاعات از کشور واضح نیست.	براساس نوع دموکراسی حاکم و میزان اعتراضات مردمی برای هر کشور نمره و سپس رتبه‌ای در نظر گرفته می‌شود.	بزرگ‌ترین مجموعه داده مورد دموکراسی را برای ۲۰۲ کشور تولید می‌کند. این پروژه با مشارکت بیش از ۳۷۰۰ محقق و کارشناسان در کشورهای مختلف، صدها ویژگی مختلف دموکراسی را اندازه‌گیری می‌کند.

۵-۱. تحلیل و ارزیابی منابع بررسی‌کننده وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص سازمان شفافیت بین‌الملل

با توجه به بررسی منابع بررسی شده و وضعیت جمهوری اسلامی ایران در هر کدام، نکات ذیل قابل تأمل و بررسی است:

- مشخص شد که از ۱۴ منبع مورد بررسی در شاخص ادراک از فساد سازمان شفافیت بین‌الملل، تنها هفت منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند که از میان آنها دسترسی به داده‌های دو منبع وجود ندارد و داده‌های آخرین سال پیمایش یک منبع نیز در دسترس نیست.

- دو منبع مهم شامل شاخص رتبه‌بندی ریسک کشورها از واحد اطلاعات اکونومیست و گزارش سازمان مشاوره ریسک سیاسی و اقتصادی، گزارش‌های خود را با پرداخت مبلغ مشخص و بعضاً بسیار بالا در اختیار ذی‌نفعان قرار می‌دهند که این مسئله باعث عدم دسترسی آزادانه به اطلاعات کشور در این شاخص‌هاست.

- بررسی منبع پروژه عدالت جهانی نشان می‌دهد آخرین پیمایش این سازمان برای جمهوری اسلامی ایران در سال ۲۰۱۸ به صورت چهره‌به‌چهره در نمونه ۱۰۱۰ نفری در تهران، مشهد و اصفهان انجام شده است. سازمان شفافیت بین‌الملل از اطلاعات و دستاوردهای این پروژه که مربوط به سال ۲۰۱۸ است برای تهیه شاخص خود در سال ۲۰۲۱ استفاده کرده است! در حالی که منطقی در صورت نبود داده و اطلاعات جدید از وضعیت کشور، نباید از داده سه سال گذشته آن

استفاده شود.

- بررسی وبسایت رسمی مجمع جهانی اقتصاد نشان می‌دهد گزارش شاخص جهانی رقابت‌پذیری برای ۶۳ کشور جهان در سال ۲۰۲۱ تهیه شده و جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی، نمره‌دهی و رتبه‌بندی قرار نگرفته است. آخرین نمره‌دهی برای کشور در سال ۲۰۲۰ در نمونه ۱۲۹ نفری انجام شده است. همانند نکته مذکور، در اینجا نیز از سال ۲۰۲۰ به بعد، اطلاعاتی در خصوص نمره جمهوری اسلامی ایران در شاخص مجمع جهانی اقتصاد تولید نشده است اما باز هم نمره سال ۲۰۲۰ کشور (نمره ۲۹) برای شاخص ۲۰۲۱ سازمان شفافیت بین‌الملل استفاده شده است!

- در شاخص تنوع دموکراسی ارتباط دقیقی میان مفهوم دموکراسی و فساد مشخص نشده است. دموکراسی ایدئال برای همه کشورهای جهان، لیبرال دموکراسی معرفی شده است حال آنکه اصل مردم‌سالاری حکومت می‌تواند معانی دیگری غیر از این نوع خاص از دموکراسی باشد و اتفاقاً با نوع دیگری از دموکراسی میزان فساد در کشورها نیز کمتر باشد.

- غیر از شاخص‌های تعریف شده در پروژه عدالت جهانی، در هیچ کدام از دیگر منابع ذکر شده، طرق جمع‌آوری داده از داخل و خارج از کشور مشخص نشده است. از آنجایی که مبنای بسیاری از شاخص‌های مذکور استفاده از داده‌های ادراک و تجربه شهروندان در موضوع فساد و دیگر مسائل است، نحوه و طریق جمع‌آوری این داده در این گزارش‌ها برای جمهوری اسلامی ایران مشخص و شفاف نیست.

۲. بانک جهانی^۱

سیاست‌های صحیح و مقررات برای بخش دولتی و بخش خصوصی اشاره دارد.

۵. نقش قوانین: این شاخص به میزان اعتماد به نفس مأموران دولتی و پیروی جامعه از قوانین قراردادی حقوق مالکیت، پلیس، دادگاه‌ها و همچنین احتمال وقوع جرم، جنایت و خشونت اشاره دارد.

۶. کنترل فساد: این شاخص به موضوع سوءاستفاده کارگزاران دولتی از قدرت عمومی خود برای منافع شخصی اشاره دارد و انواع کوچک و بزرگ فساد را در برمی‌گیرد.

در این گزارش به آخرین شاخص یعنی شاخص کنترل فساد پرداخته شده است.

۲-۱. منابع ۳۱ گانه مورد استفاده در شاخص‌های ششگانه بانک جهانی

منابع مورد استفاده در شاخص‌های ششگانه بانک جهانی، شامل ۳۱ منبع است که در جدول ۸ مورد بررسی قرار گرفته شده است.

بانک جهانی در سال ۱۹۴۴ تشکیل شد و متشکل از ۱۸۸ کشور است. مأموریت این سازمان بازسازی و توسعه کشورها پس از جنگ جهانی دوم و کاهش فقر در سراسر جهان است. گزارش سالیانه بانک جهانی در قالب شش موضوع به صورت هر دو سال یکبار در سال‌های زوج، به شرح زیر منتشر می‌شود:

۱. شاخص پاسخگویی: این شاخص به میزان توانایی شهروندان در انتخاب دولت‌ها، آزادی بیان، آزادی ارتباطات و آزادی رسانه‌ها اشاره دارد.

۲. ثبات سیاسی: این شاخص به احتمالات استفاده از ابزارهای غیرقانونی در سرنگونی دولت‌ها از طریق خشونت یا تروریسم اشاره دارد.

۳. اثربخشی دولت: این شاخص به نحوه ارائه کیفیت خدمات عمومی، میزان استقلال نهادهای ارائه‌دهنده خدمات عمومی از فشار سیاسی، کیفیت تدوین سیاست‌ها و نحوه اجرای آنها اشاره دارد.

۴. کیفیت مقررات: این شاخص به توانایی دولت در تدوین و اجرای

جدول ۹. منابع مورد استفاده قرار گرفته در شاخص‌های ششگانه بانک جهانی

ردیف	نام منبع	نوع جمع‌آوری اطلاعات	سازمان عمومی / بخشی	تعداد کشورهای پوشش
۱	بانک توسعه آفریقا ^۲	خبرگان نهادهای دولتی	بخشی	۵۳
۲	بارومتر آفریقا ^۳	بررسی پیمایشی	عمومی	۱۹
۳	«ارزیابی نهادی و خطمشی کشورها» از بانک توسعه آسیایی ^۴	خبرگان نهادهای دولتی	بخشی	۲۹
۴	پیمایش محیط کسب‌وکار ^۵	بررسی پیمایشی	عمومی	۲۷
۵	شاخص تحول بنیاد بتلزمان ^۶	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۱۲۵
۶	شاخص کشورها در گذر از بحران از خانه آزادی کشورها ^۷	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۶۲
۷	شاخص ریسک جهانی از سازمان بین‌المللی جهانی ^۸	خبرگان مباحث کسب‌وکار و تجارت	عمومی	۱۴۴
۸	گزارش تحول بانک اروپایی برای بازسازی و توسعه ^۹	خبرگان نهادهای دولتی	عمومی	۲۹
۹	شاخص ریسک و دموکراسی واحد اطلاعات اکنومیست ^{۱۰}	خبرگان مباحث کسب‌وکار و تجارت	عمومی	۱۸۱
۱۰	خانه آزادی ^{۱۱}	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۱۹۷
۱۱	بارومتر جهانی فساد از سازمان شفافیت بین‌الملل ^{۱۲}	بررسی پیمایشی	عمومی	۸۰

۱. تمامی موارد آورده شده در این بخش از وبسایت بانک جهانی بازیابی و تحلیل شده است www.govindicators.org

2. African Development Bank
3. Afrobarometer
4. Asian Development Bank Country Policy and Institutional Assessments
5. Business Enterprise Environment Survey
6. Bertelsmann Transformation Index
7. Freedom House Countries at the Crossroads
8. Global Insight Global Risk Service
9. European Bank for Reconstruction and Development Transition Report
10. Economist Intelligence Unit Risk & Democracy Index
11. Freedom House
12. Transparency International Global Corruption Barometer Survey

ردیف	نام منبع	نوع جمع‌آوری اطلاعات	سازمان عمومی / بخشی	تعداد کشورهای تحت پوشش
۱۲	گزارش رقابت‌پذیری جهانی از مجمع جهانی اقتصاد ^۱	بررسی پیمایشی	عمومی	۱۳۴
۱۳	شاخص سلامت {نظام اداری} جهانی ^۲	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۷۹
۱۴	نظرسنجی بنیاد گالوپ ^۳	بررسی پیمایشی	عمومی	۱۳۰
۱۵	شاخص آزادی اقتصادی از بنیاد هریتیج ^۴	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۱۷۹
۱۶	شاخص ترورهای سیاسی ^۵	خبرگان نهادهای دولتی	عمومی	۱۹۲
۱۷	ارزیابی عملکرد بخش روستایی ^۶	خبرگان نهادهای دولتی	عمومی	۹۰
۱۸	میزان ریسک و امنیت کشورها ^۷	خبرگان مباحث کسب‌وکار و تجارت	عمومی	۱۸۵
۱۹	بانک اطلاعاتی وضعیت نهادی کشورها ^۸	خبرگان نهادهای دولتی	عمومی	۸۵
۲۰	شاخص انتخابات آفریقا ^۹	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۵۳
۲۱	لاتینوبارومترو ^{۱۰}	بررسی پیمایشی	عمومی	۱۸
۲۲	شاخص پایداری رسانه ^{۱۱}	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۷۶
۲۳	شاخص بودجه باز ^{۱۲}	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۸۵
۲۴	ارزیابی نهادی و خطمشی کشورها ^{۱۳}	خبرگان نهادهای دولتی	بخشی	۱۴۲
۲۵	پیمایش فساد در آسیا ^{۱۴}	بررسی پیمایشی	عمومی	۱۵
۲۶	راهنمای ریسک بین‌المللی کشورها ^{۱۵}	خبرگان مباحث کسب‌وکار و تجارت	عمومی	۱۴۰
۲۷	شاخص آزادی مطبوعات از گزارشگران بدون مرز ^{۱۶}	خبرگان سازمان‌های مردم‌نهاد	عمومی	۱۷۰
۲۸	گزارش قاچاق انسان از وزارت امور خارجه ایالات متحده ^{۱۷}	خبرگان نهادهای دولتی	عمومی	۱۵۳
۲۹	بارومتر دانشگاه وندربیلت آمریکا ^{۱۸}	بررسی پیمایشی	عمومی	۲۳
۳۰	سالنامه رقابت‌پذیری جهانی از مؤسسه مدیریت و توسعه ^{۱۹}	بررسی پیمایشی	عمومی	۵۵
۳۱	شاخص ریسک و وضعیت کسب‌وکار از سازمان بینش جهانی ^{۲۰}	خبرگان مباحث کسب‌وکار و تجارت	عمومی	۲۰۳

- World Economic Forum Global Competitiveness Report
- Global Integrity Index
- Gallup World Poll
- Heritage Foundation Index of Economic Freedom
- Cingranelli Richards Human Rights Database and Political Terror Scale
- IFAD Rural Sector Performance Assessments
- iJET Country Security Risk Ratings
- Agence Francaise de Developpment (AFD) Institutional Profiles Database (IPD)
- IREEP African Electoral Index
- Latinobarometro
- International Research and Exchanges Board Media Sustainability Index
- International Budget Project Open Budget Index
- World Bank Country Policy and Institutional Assessments
- Political Economic Risk Consultancy Corruption in Asia Survey
- Political Risk Services International Country Risk Guide
- Reporters Without Borders Press Freedom Index
- US State Department Trafficking in People Report
- Vanderbilt University Americas Barometer
- Institute for Management and Development World Competitiveness Yearbook
- Global Insight Business Conditions and Risk Indicators

۲-۲. شاخص کنترل فساد

این شاخص به موضوع سوءاستفاده کارگزاران دولتی از قدرت عمومی خود برای منافع شخصی اشاره دارد. شاخص کنترل فساد حاکمیت جهانی از طریق ۱۸ منبع از منابع ۳۱ گانه محاسبه می‌شود شاخص‌های هجده‌گانه در دو بخش شاخص نماینده و شاخص‌های غیرنماینده به شرح ذیل است:

شاخص نماینده: به معنی آن دسته از شاخص‌هایی است که به‌طور

مستقیم دربرگیرنده موضوع فساد هستند و به‌صورت تخصصی موضوع بررسی فساد را در دستور کار خود دارند.

شاخص غیرنماینده: به معنی آن دسته از شاخص‌هایی است که به‌صورت غیرمستقیم به موضوع فساد پرداخته‌اند و به‌عبارتی چندین عامل را مورد بررسی قرار می‌دهند که در بین آنها فساد نیز وجود دارد [۱۶].

در جدول ۱۰ منابع نماینده و غیرنماینده مورد استفاده در شاخص کنترل فساد مشخص شده است.

جدول ۱۰. منابع نماینده و غیرنماینده مورد استفاده قرار گرفته در شاخص کنترل فساد

منابع	شاخص	ردیف
1. Economist Intelligence Unit Risk wire & Democracy Index	نماینده	۱
2. World Economic Forum Global Competitiveness Report		
3. Gallup World Poll		
4. Institutional Profiles Database		
5. Political Economic Risk Consultancy Corruption in Asia Survey		
6. Vanderbilt University Americas Barometer		
7. Global Insight Business Conditions and Risk Indicators		
8. Transparency International Global Corruption Barometer Survey		
9. African Development Bank Country Policy and Institutional Assessments	غیر نماینده	۲
10. Afrobarometer		
11. Asian Development Bank Country Policy and Institutional Assessments		
12. Business Enterprise Environment Survey		
13. Freedom House		
14. Global Integrity Index		
15. IFAD Rural Sector Performance Assessments		
16. Latinobarometro		
18. World Bank Country Policy and Institutional Assessments		
19. Institute for Management and Development World Competitiveness Yearbook		

۲۰۲۰ است. ولی نکته قابل اهمیت اینست که علیرغم جستجو برای اطلاعات جدید مشخص شد از سال ۲۰۲۳ به بعد اطلاعات مربوط به حوزه ی فساد در دسترس نیست و از روی تارنمای این موسسه حذف شده است.

۴. بانک اطلاعاتی وضعیت نهادی کشورها^۴

بانک اطلاعاتی وضعیت نهادی کشورها، ویژگی‌های اصلی نهادی کشورها از طریق شاخص‌های ترکیبی با داده‌های افکار و ادراک‌سنجی تهیه می‌کند. این پایگاه داده به منظور تسهیل تحقیقات در مورد رابطه بین مؤسسه‌ها، رشد و توسعه اقتصادی، طراحی و ساخته شده است. این گزارش ۱۴۴ کشور را مورد بررسی قرار می‌دهد و شامل ۱۲۷ شاخص برگرفته از ۳۲۰ متغیر است که طیف گسترده‌ای از ویژگی‌های نهادی اداری را توصیف می‌کند. بانک اطلاعاتی وضعیت نهادی کشورها از برنامه تحقیقاتی آژانس توسعه فرانسه است که با همکاری دانشگاه ماستریخت هلند طراحی و اجرا شده است. و ۹ کارکرد کلی را به شرح زیر دربر خواهد گرفت:

- نهاد‌های سیاسی: عملکرد نهاد‌های سیاسی، حقوق و آزادی‌های مدنی، قانونی بودن و قانونی بودن مقامات سیاسی،
  - امنیت، قانون و نظم، کنترل خشونت: امنیت افراد و کالاها، کنترل خشونت در داخل کشور، امنیت خارجی،
  - عملکرد ادارات عمومی: شفافیت و اثربخشی اقدام‌های عمومی، کنترل فساد، استقلال قضایی، اجرای تصمیمات قضایی، حکمرانی منابع طبیعی، استقلال سازمان‌ها،
  - بهره‌برداری از بازار آزاد: فرایندهای خصوصی‌سازی و ملی‌سازی، آزادی قیمت‌ها و نرخ بهره، انعطاف‌پذیری بازار کار،
  - هماهنگی ذی‌نفعان یا چشم‌انداز استراتژیک و نوآوری: ظرفیت دولت در ایجاد همگرایی منافع و انتظارات، چشم‌انداز استراتژیک مقامات دولتی، ظرفیت اقتصادی در جذب فناوری،
  - امنیت معاملات و قراردادها: امنیت حقوق مالکیت و قراردادها، رسیدگی به اختلافات تجاری،
  - میزان وجود گفتگوی اجتماعی: رقابت در بازار کالاها و خدمات؛ تنظیم و نظارت بر سیستم مالی، گفتگوی اجتماعی،
  - باز بودن اقتصاد: آزادی جابه‌جایی کالاها، خدمات، سرمایه، افراد و اطلاعات،
  - انسجام اجتماعی و یکپارچگی اجتماعی: تعادل اجتماعی و منطقه‌ای، برخورد برابر (در خصوص جنسیت، قومیت و غیره) به‌عنوان یک سنت در جامعه و در نتیجه وجود نهاد‌های رسمی، همبستگی سنتی و نهادی، تحرک اجتماعی.
- این ۹ کارکرد نهادی به چهار بخش زیر تقسیم می‌شود:
- الف) نهاد‌های عمومی، جامعه مدنی،
  - ب) بازار کالاها و خدمات،
  - ج) بازار سرمایه،

۲-۳. منابع نماینده در شاخص کنترل فساد

۱. شاخص واحد اطلاعات و دموکراسی اکونومیست^۱

واحد اطلاعات اکونومیست به صاحبان تجارت و سرمایه‌گذاران کمک می‌کند با نوعی آینده‌پژوهی برای استفاده از فرصت‌های کسب سود در آینده آماده شوند. این شاخص این امکان را به صاحبان تجارت و سرمایه‌گذاران می‌دهد که تصمیم‌گیری‌ها را با اطمینان بیشتری اتخاذ کنند و به همین دلیل این شاخص از ابزارهای تحلیلی برای بررسی بازارها، کشورها و صنایع به‌شمار می‌آید. این شاخص با تجزیه و تحلیل، مطالعات و تفاسیر به وضعیت میزان ریسک کشورها در آیتم‌های اقتصادی و دموکراسی می‌پردازد [۱۷].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۲. مجمع جهانی اقتصاد^۲

این شاخص در بخش اول گزارش مورد بررسی قرار گرفته است.

۳. نظر سنجی مؤسسه گالوپ^۳

مؤسسه گالوپ یکی از معروف‌ترین مؤسسه‌های نظرسنجی در جهان است. نظرسنجی جهانی گالوپ مهم‌ترین موضوع‌ها در سراسر جهان مانند دسترسی به مواد غذایی، اشتغال، عملکرد حکومت‌ها و محیط زیست و... را بررسی می‌کند. از زمان اجرای نظرسنجی جهانی در سال ۲۰۰۵، گالوپ در بیش از ۱۶۰ کشور جهان مطالعات انجام داده است. نظرسنجی‌های جهانی شامل بیش از ۱۰۰ سؤال و همچنین موارد خاص برای کشورها در مناطق گوناگون جهان است. این موضوع باعث می‌شود که روند بررسی داده‌ها به‌صورت بررسی مقایسه کشورها انجام شود. در بررسی وب‌سایت رسمی مؤسسه گالوپ مشخص شد اطلاعات تولید شده برای سال ۲۰۲۱ کاملاً تغییر کرده و این مؤسسه رویکردهای خود را براساس آنچه که مردم در سراسر جهان می‌پسندند تغییر داده است تا در نتیجه به دولت‌ها و رهبران کمک کند که از نتایج بررسی‌ها و مطالعات مؤسسه گالوپ برای تغییر زندگی شهروندان استفاده کنند. وضعیت فساد در جمهوری اسلامی ایران در این مؤسسه به‌صورت جداگانه بررسی نشده بلکه وضعیت کشور در حوزه خاورمیانه و شمال آفریقا مورد بررسی قرار گرفته و برای این منطقه که متشکل از کشورهای مختلف است به‌صورت کلی با استفاده از پیمایش (نظرسنجی) ادراک شهروندان این منطقه، نمره استخراج شده است [۱۸].

گزارش‌های این بنیاد مبتنی بر افکار سنجی از مردم است. این مؤسسه موضوع‌های متفاوتی را از دید مردم می‌سنجد برای مثال، موضوع‌هایی نظیر نرخ سلامتی، محیط زیست، میزان آموزش و... نحوه جمع‌آوری اطلاعات، جامعه آماری، تعداد نمونه، نحوه انتخاب نمونه و... به‌طور دقیق در این نظرسنجی‌ها مشخص نیست. همچنین برای تمامی کشورهای مختلف در نواحی و جغرافیای مختلف با فرهنگ‌های مختلف یک نمره فساد استخراج می‌شود که این موضوع نیز قابل تأمل است.

لازم به ذکر است اطلاعات آورده شده در سطور فوق مربوط به سال

1. Economist Intelligence Unit Riskwire & Democracy Index, 2019 report

2. World Economic Forum Global Competitiveness Report

3. Gallup World Poll, 2020 report

4. Institutional Profiles Database

و بررسی قرار می‌دهد، سه شریک اصلی این مؤسسه عبارتند از: دانشگاه ایالتی میسیگان، مؤسسه دموکراسی در آفریقای جنوبی (آیداسا) و مرکز توسعه دموکراتیک در غنا [۲۳].
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۳. بانک توسعه آسیایی^۷

بانک توسعه آسیایی متعهد است که تلاش‌های خود را برای ریشه‌کن کردن فقر شدید و ایجاد منطقه‌ای مرفه، فراگیر، انعطاف‌پذیر و پایدار در آسیا دنبال کند. این مؤسسه در سال ۱۹۶۶ تأسیس شده و متعلق به ۶۸ کشور است [۲۴].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۴. بررسی محیط‌های کسب و کار شرکت‌ها^۸

بررسی محیط کسب و کار، یک نمونه نماینده از بخش خصوصی و اقتصاد است. این نظرسنجی طیف گسترده‌ای از موضوع‌های محیط کسب و کار شامل دسترسی به امور مالی، فساد، زیرساخت‌ها، جرم، رقابت و اقدام‌های عملکرد را در برمی‌گیرد. از سال ۲۰۰۵ بیش از ۱۶۱۰۰۰ مصاحبه در ۱۴۴ کشور برای این شاخص انجام شده است [۲۵].
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۵. خانه آزادی^۹

خانه آزادی یک ارگان مستقر در آمریکا است که در زمینه پژوهش و پشتیبانی از دموکراسی، آزادی‌های سیاسی و حقوق بشر فعالیت می‌کند. بیانیه مأموریت خانه آزادی به شرح ذیل است: خانه آزادی یک مؤسسه مستقل است که توسعه دموکراسی در سراسر جهان را بررسی می‌کند. در مقدمه گزارش سال ۲۰۲۲ خانه آزادی بیان شده است که رژیم‌های اقتدارگرا در فکر دور زدن هنجارها و نهادهایی هستند که برای حمایت از آزادی‌های اساسی تلاش می‌کنند، نظم جهانی در حال نزدیک شدن به نقطه تغییر است و اگر مدافعان دموکراسی برای کمک به تضمین آزادی مردم با یکدیگر همکاری نکنند، مدل اقتدارگرا پیروز خواهد شد. گزارش خانه آزادی در سال ۲۰۲۲ ادعا می‌کند که از ۱۹۵ کشور جهان حدود ۲۵ کشور توانستند وضعیت آزادی را در کشور خود بهبود دهند و در حدود ۶۰ کشور وضعیت آزادی افول کرده است.

(د) بازار کار و روابط اجتماعی.

پرسشنامه نسخه ۲۰۱۲ بانک اطلاعات مؤسسه‌ها شامل ۳۳۰ سؤال است که در ۱۳۰ شاخص طراحی شده بود. این طرح به زبان فرانسه تهیه شده و به ۱۴۳ کشور و از جمله جمهوری اسلامی ایران ارسال شده است. دفاتر این سازمان در ۴۸ کشور از ۱۴۳ کشور حضور دارند. برای تکمیل پرسشنامه‌ها در کشورهای از بخش اقتصادی کشورها استفاده شده است [۱۹].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۵. مشاوره ریسک اقتصاد-سیاسی فساد در آسیا^{۱۰}

این شاخص در قسمت اول گزارش مورد بررسی قرار گرفت.

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۶. سنجه دانشگاه وندربیلت آمریکا^{۱۱}

این منبع برای قاره آمریکا شمالی و جنوبی به کار می‌رود و در حوزه قاره آسیا و خاورمیانه فعالیت نمی‌کند [۲۰].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۷. مؤسسه بینش جهانی از رتبه‌بندی ریسک کشورها^{۱۲}

این شاخص در بخش اول گزارش مورد بررسی قرار گرفته است.

۸. سنجه جهانی فساد شفافیت بین‌الملل^{۱۳}

همان‌گونه که قبلاً نیز توضیح داده شده است، به دلیل عدم شعبه یا نمایندگی سازمان شفافیت بین‌الملل در جمهوری اسلامی ایران، این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد [۲۱].

۴-۲. منابع غیر نماینده مورد استفاده در شاخص کنترل فساد

۱. بانک توسعه آفریقا^{۱۴}

این منبع فقط اطلاعات مربوط به قاره آفریقا را مورد پوشش قرار می‌دهد [۲۲].

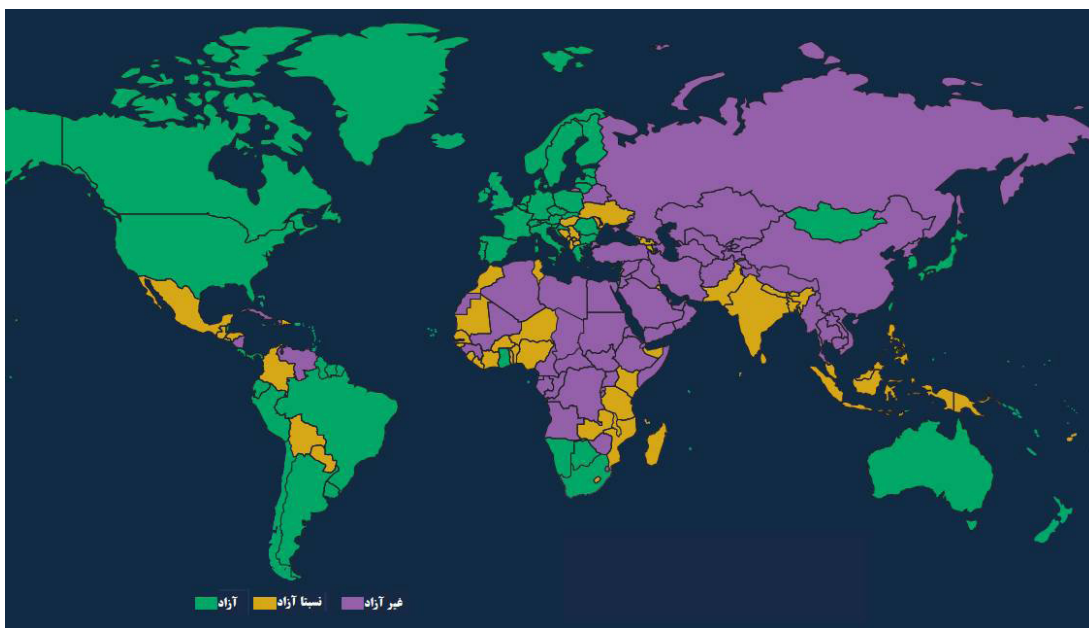
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۲. بارومتر آفریقا^{۱۵}

این مؤسسه نیز موارد فساد مرتبط با کشورهای آفریقایی را مورد بحث

1. Political Economic Risk Consultancy Corruption in Asia Survey 2020 report
2. Vanderbilt University Americas Barometer
3. Global Insight Business Conditions and Risk Indicators
4. Transparency International Global Corruption Barometer Survey, 2021 report
5. African Development Bank Country Policy and Institutional Assessments, 2021 report
6. Afrobarometer, 2021 report
7. Asian Development Bank Country Policy and Institutional Assessments
8. Business Enterprise Environment 2020 Survey
9. Freedom House, 2022 report

شکل ۴. وضعیت کلی جمهوری اسلامی ایران از نظر گزارش ۲۰۲۲ خانه آزادی

همان‌گونه که از شکل ۴ اینفوگرافیک پیداست جمهوری اسلامی ایران در وضعیت بنفش به معنی عدم آزادی قرار دارد [۲۶].

بررسی و سنجش برخی از منابع نظیر خانه آزادی، مبهم است. با کدام تعریف از آزادی میزان آزادی کشورها و نبود فساد سنجیده می‌شود؟ آیا تعریف مقبول خانه آزادی از آزادی، مورد قبول همه کشورهای بررسی شده است؟ هم‌ردیف قرار دادن وضعیت جمهوری اسلامی با کشورهای منطقه در خصوص آزادی به تنهایی نشان‌دهنده ناقص و سوگیرانه بودن این شاخص از سنجش آزادی در جهان است!

۶. شاخص سلامت نظام اداری جهانی^۱

با بررسی اطلاعات این سازمان مشخص شد گزارش سال ۲۰۲۱ شامل یازده کشور شیلی، کلمبیا، کاستاریکا، مکزیک، گینه، غنا، کنیا، نیجریه، بنگلادش، نپال و آمریکا است، اما شکل اصلی کار این سازمان آن است که روندهای حکمرانی و فساد را در سراسر جهان ردیابی می‌کند و از تیم‌های محلی محققان و روزنامه‌نگاران برای نظارت بر باز بودن و پاسخگویی استفاده می‌کند. گزارش این سازمان از طریق ۵۰ روزنامه در سراسر جهان منتشر می‌شود و بانک جهانی و دیگر سازمان‌های بین‌المللی اهداکننده کمک‌های مالی مورد حمایت قرار می‌گیرد [۲۷].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۷. ارزیابی عملکرد بخش روستایی^۲

این شاخص ارزیابی عملکرد در بخش روستایی را اندازه‌گیری می‌کند و موضوع‌هایی همچون برابری جنسیتی، تغذیه و تغییرات آب‌وهوا را در شش بخش و جمعاً ۱۹ سؤال را بررسی می‌کند. چارچوب سؤال‌های ترکیبی از شاخص‌های کیفی و کمی است. از دسامبر سال ۲۰۱۵ میلادی، ۱۸ کشور به دلایل نامشخصی از چرخه بررسی این شاخص خارج شده است. این کشورها عبارتند از: جمهوری اسلامی ایران، جمهوری دموکراتیک خلق کره، وناتو، بوتسوانا، موریس، نامیبیا، سیشل، آفریقای جنوبی، سودان جنوبی، جمهوری متحده تانزانیا، اروگوئه، جمهوری بولیوی، ونزوئلا، ارمنستان، یمن، دموکراتیک جمهوری کنگو گامبیا و گینه بیسائو [۲۸].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۸. سنجش کشورهای آمریکای جنوبی (لاتین)^۳

این سنجش افکار عمومی را مورد بررسی قرار می‌دهد و برای این کار سالانه ۲۰,۰۰۰ مصاحبه در ۱۸ کشور آمریکای لاتین و بیش از ۶۰۰ میلیون نفر در این پیمایش مورد سؤال قرار می‌گیرند. به‌علت شرایط جغرافیایی، جمهوری اسلامی ایران در رتبه‌بندی و نمره‌دهی این سازمان قرار ندارد [۲۹].

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

1. Global Integrity Index 2021 report
2. IFAD Rural Sector Performance Assessments, 2021 report
3. Latinobarometro, 2021 report

۹. ارزیابی‌های سیاستی و نهادی کشورهای بانک جهانی^۱

این شاخص در بخش اول گزارش مورد بررسی قرار گرفته است.

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

۱۰. سالنامه رقابت‌پذیری جهانی از مؤسسه مدیریت و توسعه جهانی^۲

در قسمت اول گزارش به این شاخص پرداخته شد. جمهوری اسلامی ایران در این شاخص مورد بررسی قرار نمی‌گیرد.

جمع‌بندی نهایی منابع بررسی شده به شرح جدول ذیل است:

جدول ۱۱. جمع‌بندی نهایی وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص کنترل فساد بانک جهانی

نوع منابع	ردیف	نام سازمان	وضعیت جمهوری اسلامی ایران
منابع نماینده	۱	شاخص واحد اطلاعات و دموکراسی اکونومیست	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.
	۲	گزارش رقابت‌پذیری مجمع جهانی اقتصاد	این شاخص در بخش سازمان شفافیت مورد بررسی قرار گرفت.
	۳	نظرسنجی بنیاد گالوپ	موضوع فساد در جمهوری اسلامی ایران در این بنیاد به صورت جداگانه بررسی نشده بلکه جمهوری اسلامی ایران در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا مورد بررسی قرار گرفته و برای این منطقه که متشکل از کشورهای مختلف است به صورت کلی با استفاده از پیمایش (نظرسنجی) ادراک شهروندان نمره استخراج شده است.
	۴	بانک اطلاعاتی پروفایل‌های سازمانی	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.
	۵	مشاوره ریسک اقتصاد سیاسی فساد در آسیا	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.
	۶	بارومتر دانشگاه وندربیلت آمریکا	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.
	۷	مؤسسه بینش جهانی از رتبه‌بندی ریسک کشورها	این شاخص در بخش سازمان شفافیت مورد بررسی قرار گرفت.
	۸	بارومتر جهانی فساد شفافیت بین‌الملل	جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.

1. Bank Country Policy and Institutional Assessments (CPIA)

2. Institute for Management and Development World Competitiveness Yearbook

جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	بانک توسعه آفریقا	۹	منابع نماینده
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	بارومتر آفریقا	۱۰	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	بانک توسعه آسیایی	۱۱	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	بررسی محیط‌های کسب‌وکار شرکت‌ها	۱۲	
با توجه به اشکال (۷) جمهوری اسلامی ایران در وضعیت نارنجی به معنی عدم رضایت از انتخابات قرار دارد و همچنین رنگ جمهوری اسلامی ایران در جدول ۸ بنفش است و این به معنی این است که در جمهوری اسلامی ایران هیچ‌گونه آزادی وجود ندارد.	خانه آزادی	۱۳	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	شاخص سلامت جهانی	۱۴	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	ارزیابی عملکرد بخش روستایی	۱۵	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	لاتینوبارومتر	۱۶	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	ارزیابی‌های سیاسی و نهادی کشورها از بانک جهانی	۱۷	
جمهوری اسلامی ایران در این شاخص بررسی نمی‌شود.	کتاب سالانه مؤسسه مدیریت و توسعه جهانی رقابت	۱۸	

۵-۲. تحلیل گزارش بانک جهانی

همان‌طور که ذکر شد، وضعیت جمهوری اسلامی ایران در شاخص‌های مورد بررسی در شاخص کنترل فساد بانک جهانی، صرفاً در چهار منبع مورد بررسی قرار می‌گیرد. طبیعتاً شاخصی که بناست از ۱۸ منبع وضعیت کشورها را بسنجد و با جمع‌آوری اطلاعات از این منابع، امتیاز نهایی کشورها را در حوزه کنترل فساد بیان کند، با در دسترس نبودن ۱۴ منبع، دیگر نمی‌تواند اطلاعات درست و دقیقی از وضعیت فساد در کشوری مثل جمهوری اسلامی ایران بیان کند. این در حالی است که دقت و درستی چهار منبعی که وضعیت کشور را می‌سنجند نیز ابهام‌هایی دارد.

با بررسی اجمالی جدول فوق می‌توان گفت از ۱۸ منبع بررسی‌کننده کشورها، جمهوری اسلامی ایران در ۱۴ منبع به دلایل مختلف اصولاً بررسی نمی‌شود، دو منبع با منابع سازمان شفافیت بین‌الملل همسان است که قبلاً بررسی شده‌اند و در نهایت اطلاعات نسبی دو سازمان به صورت محدود در دسترس است. ضمناً با بررسی اجمالی منابع نماینده و غیرنماینده مشخص شد که منابع نماینده برای استخراج نمره و رتبه جمهوری اسلامی ایران نقش پررنگ‌تری دارند.

۳. مقایسه تحلیلی مأخذهای سازمان شفافیت بین‌الملل و بانک جهانی

موضوع فساد است و در طرف مقابل آمار و اطلاعات بانک جهانی کلی‌تر، دربرگیرنده کشورهای بیشتر و تا حدودی عمومی‌تر در حوزه حکمرانی کشورهاست که یکی از اهداف آنها بررسی فساد است. بر این اساس شباهت‌ها و تفاوت‌های این دو منبع به شرح ذیل تحلیل می‌شود:

- سازمان شفافیت بین‌الملل برای هر کشور دقیقاً تعداد منابع را مشخص کرده است، اما در شاخص کنترل فساد بانک جهانی تعداد ۱۸

به‌طور کلی شاخص‌های بررسی فساد از دو سازمان شفافیت بین‌الملل و بانک جهانی دارای تفاوت‌هایی است که به‌طور خلاصه به آنها پرداخته خواهد شد:

- مقایسه منابع و روش‌شناسی سازمان شفافیت بین‌الملل و بانک جهانی نشان‌دهنده این موضوع مهم است که به‌نظر می‌رسد کار و پژوهش سازمان شفافیت بین‌الملل به‌مراتب دقیق‌تر، جزئی‌تر و مرتبط‌تر با

از منابع خصوصی فساد در سطح خانوار) با نظر کارشناسان و نظرسنجی افکار عمومی جامعه انجام می‌شود. این در حالی است که شاخص ادراک فساد فقط به فساد در اقدام‌های بخش دولتی می‌پردازد و فقط از طریق نظر کارشناسان استفاده می‌شود.

● تفاوت دیگر موجود بین این دو شاخص در نحوه وزن دهی آنهاست. در شاخص کنترل فساد وزن منابع مورد استفاده متفاوت است و برعکس در شاخص ادراک فساد برای همه منابع مورد استفاده قرار گرفته وزن یکسانی در نظر گرفته می‌شود و در آخر از نمره تک تک منابع میانگین گرفته و سپس نمره نهایی استخراج می‌شود.

منبع به صورت عمومی برای همه کشورها عنوان شده که این موضوع باعث می‌شود بررسی وضعیت یک کشور در هر کدام از ۱۸ شاخص بسیار سخت‌تر باشد.

- شاخص ادراک فساد از ۱۳ منبع اطلاعاتی محاسبه می‌شود اما شاخص کنترل فساد بانک جهانی ۱۸ منبع اطلاعاتی را مورد استفاده قرار می‌دهد که این ۱۸ منبع مشتمل بر شاخص‌های نماینده و غیرنماینده هستند.
- نگاهی دقیق‌تر به هر دو شاخص نشان می‌دهد که در شاخص بانک جهانی اندازه‌گیری فساد در بخش دولتی و خصوصی (با کمک تعدادی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

میزان آگاهی و اطلاعات از وضعیت کشور در گزارش‌های این سازمان‌ها بسیار محدود و ناچیز است و در نتیجه در حال حاضر اثرگذاری روی شاخص‌های فوق‌الذکر در جهت بهبود نمره و رتبه فساد کشور در سطح بین‌المللی، کم و به‌نظر غیرممکن است.

از طرفی با توجه به بررسی انجام شده در این گزارش، کمبود اطلاعات در زمینه روش‌شناسی سازمان‌های بین‌المللی فعال در حوزه سلامت و فساد اداری و متعاقب آن عدم توان تغییر نمرات و رتبه‌های کشور، به‌نظر می‌رسد نیل به اهداف کمی در برنامه‌های عملیاتی اصلاح نظام اداری همانند «برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۹-۱۳۹۷)» [۳۰] با مشکل مواجه شود. اصولاً استفاده از آمارهای بین‌المللی برای هدف‌گذاری در برنامه‌های داخلی، حداقل در این زمینه، صحیح به‌نظر نمی‌رسد و نیاز به تجدید نظر دارد. اهداف کمی تعیین شده در آن برنامه در جدول ۱۲ بیان شده است.

در این گزارش تلاش شد تا مجموعه منابع بررسی‌کننده شاخص‌های «ادراک از فساد» سازمان شفافیت بین‌الملل و «کنترل فساد» بانک جهانی، به‌عنوان دو شاخص اصلی بررسی‌کننده و پراچاع در زمینه فساد اداری، بررسی و وضعیت جمهوری اسلامی ایران نسبت به هر کدام تشریح شود.

مشخص شد که از ۱۴ منبع مورد بررسی در شاخص ادراک از فساد سازمان شفافیت بین‌الملل، تنها هفت منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند که از میان آنها دسترسی به داده‌های دو منبع وجود ندارد و داده‌های آخرین سال پیمایش یک منبع نیز در دسترس نیست. همچنین از ۱۸ منبع مورد استفاده برای استفاده در شاخص کنترل فساد بانک جهانی، تنها چهار منبع وضعیت جمهوری اسلامی ایران را مورد بررسی قرار می‌دهند و وضعیت کشور در ۱۴ منبع دیگر مورد ارزیابی قرار نمی‌گیرد.

جدول ۱۲. اهداف کمی برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۷-۱۳۹۹)، برنامه هشتم: ارتقای پاسخگویی، شفافیت و مقابله با فساد در نظام اداری

افزایش مقدار صدک شاخص کنترل فساد اداری از ۲۵ به ۵۰ (براساس گزارش بانک جهانی)	هدف تجمیعی در پایان سال ۱۳۹۹			۱
	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	
	حداقل نمره ۳۸	حداقل نمره ۴۵	حداقل نمره ۵۰	
افزایش نمره شاخص ادراک از عدم وجود فساد از ۳۰ به ۴۵ (براساس گزارش سازمان شفافیت بین‌الملل)	هدف تجمیعی در پایان سال ۱۳۹۹			۲
	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	
	حداقل نمره ۳۶	حداقل نمره ۴۰	حداقل نمره ۴۵	
افزایش مقدار صدک شاخص پاسخگویی از ۱۱,۳ به ۴۵ (براساس گزارش بانک جهانی)	هدف تجمیعی در پایان سال ۱۳۹۹			۳
	سال ۱۳۹۷	سال ۱۳۹۸	سال ۱۳۹۹	
	حداقل نمره ۳۳	حداقل نمره ۳۵	حداقل نمره ۴۵	

با توجه به موانع و ابهام‌هایی که در امکان و نحوه ارتباط جمهوری اسلامی ایران با نهادهای بین‌المللی مبارزه با فساد وجود دارد، مشخص نیست چه فرد یا گروهی در کشور به‌طور رسمی با این سازمان‌ها همکاری دارد و اصولاً داده و اطلاعات لازم در این زمینه چگونه جمع‌آوری و تحلیل می‌شود.

همان‌طور که در گزارش ذکر شد، غلبه قضاوت‌های سیاسی و موضع‌گیری‌های خصمانه کشورهای تولیدکننده این شاخص‌ها، در خصوص وضعیت جمهوری اسلامی ایران در فساد، مشهود است و طبعاً چنین شاخص‌هایی حداقل در کشور نباید معیار و مبنای عمل مدیران و سیاستگذاران کشور قرار گیرد. طبعاً توجه به شاخص‌های جهانی در زمینه‌های مختلف و تلاش برای نشان دادن وضعیت واقعی کشور به جهانیان، امر کم‌اهمیتی نیست و نهادهای متولی امور بین‌المللی در جمهوری اسلامی باید به این امر مهم التفات داشته و برای آن تلاش کنند. اما معطل ماندن برنامه‌های اصلاح نظام اداری کشور و سنجش سازمان‌های داخلی با این‌گونه شاخص‌های بین‌المللی که هم از لحاظ نحوه جمع‌آوری داده و اطلاعات و هم در خصوص تحلیل آن و هم مفهوم‌شناسی آن شاخص‌ها در خصوص اصل تعاریف «فساد» و «آزادی» و... ابهام‌های جدی‌ای وجود دارد، امر منطقی و عاقلانه‌ای به نظر نمی‌رسد.

باید در نظر داشت که ملاک قرار دادن این‌گونه شاخص‌ها و به تبع عدم تحقق آنها در نظام اداری موجب سرخوردگی و احساس عقب‌ماندگی از کشورهای جهان را در پی خواهد داشت حال آنکه اصل صحت و دقت این شاخص‌ها خود محل سؤال است. در واقع امور داخلی کشور با شاخص‌ها و نمراتی سنجیده می‌شود و بعد ارزیابی و قضاوت می‌شود که در اصل صحت و سنجش آنها در خصوص کشور تردید وجود دارد.

در همین راستا، کشور نیازمند سنجش واقعی فساد درون کشور از ابعاد مختلف به‌وسیله نهادهای افکار سنجی و مطالعاتی داخلی است تا حداقل سیاستگذاران و مسئولان اجرایی کشور از اطلاعات واقعی در خصوص وضعیت فساد در نظام اداری بهره برده و تصمیم‌گیری‌ها براساس آن

اطلاعات صورت گیرد.

در طول سالیان گذشته نهادهایی به‌طور بخشی و مختصر وضعیت فساد را در برخی از سازمان‌های کشور اندازه‌گیری کرده‌اند ولی هیچ‌کدام به‌طور عمومی منتشر نشده است. انتشار عمومی افکار سنجی‌ها و نظر سنجی‌های ملی هم موجب دقیق شدن شاخص‌های بین‌المللی و هم موجب تسریع عملکرد مسئولان کشور در زمینه بهبود وضعیت فساد خواهد شد. محرمانه‌سازی‌های بی‌جای گزارش‌ها برای بررسی وضعیت فساد در کشور، مسئله‌ای را حل نخواهد کرد، بلکه موجب پنهان‌سازی وضعیت موجود و توجیه آن از طرف مسئولان کشور و متولیان این حوزه خواهد شد.

بر این اساس، پس از سنجش ملی وضعیت فساد در کشور، احکام اصلاح نظام اداری در سازمان‌های دولتی کشور باید براساس سنجش‌های داخلی و امتیازبندی‌های داخلی تعیین شود. همان‌طور که بیان شد، براساس برنامه اصلاح نظام اداری دور دوم (۱۳۹۷-۱۳۹۹)، رسیدن به امتیاز مشخصی از شاخص‌های مبارزه با فساد از سازمان‌های بین‌المللی تکلیف شده است که این کار با وجود عدم امکان اجرایی آن، موجب سرخوردگی دستگاه‌های اجرایی و همچنین عمل کردن در زمینی خواهد بود که همواره قواعد آن بازی از دسترس جمهوری اسلامی ایران خارج است. بنابراین در شأن نظام جمهوری اسلامی ایران است که خود با تعیین و سنجش شاخص‌های فساد، احکامی را متناسب با شاخص‌های

درونی و سنجش درون کشور، تهیه و تعیین و براساس آن عمل کند. اجرای سراسری سنجش سلامت و فساد اداری در کشور از سوی نهادهای داخلی به‌طور دقیق و علمی، می‌تواند به استخراج نمره ملی فساد، نمره سال پایه و همچنین رتبه‌بندی دستگاه‌ها به‌لحاظ میزان ادراک فساد، می‌تواند مقدمات انجام اصلاحات و بهبود در سازمان‌هایی را فراهم آورد که دارای بیشترین میزان ادراک فساد هستند. مهم‌تر از آن، شناسایی میزان واقعی ادراک و تجربه از فساد در کشور از ابتدایی‌ترین داده‌هایی است که مسئولان و سیاستگذاران مبارزه با فساد در این زمینه نیاز دارند.

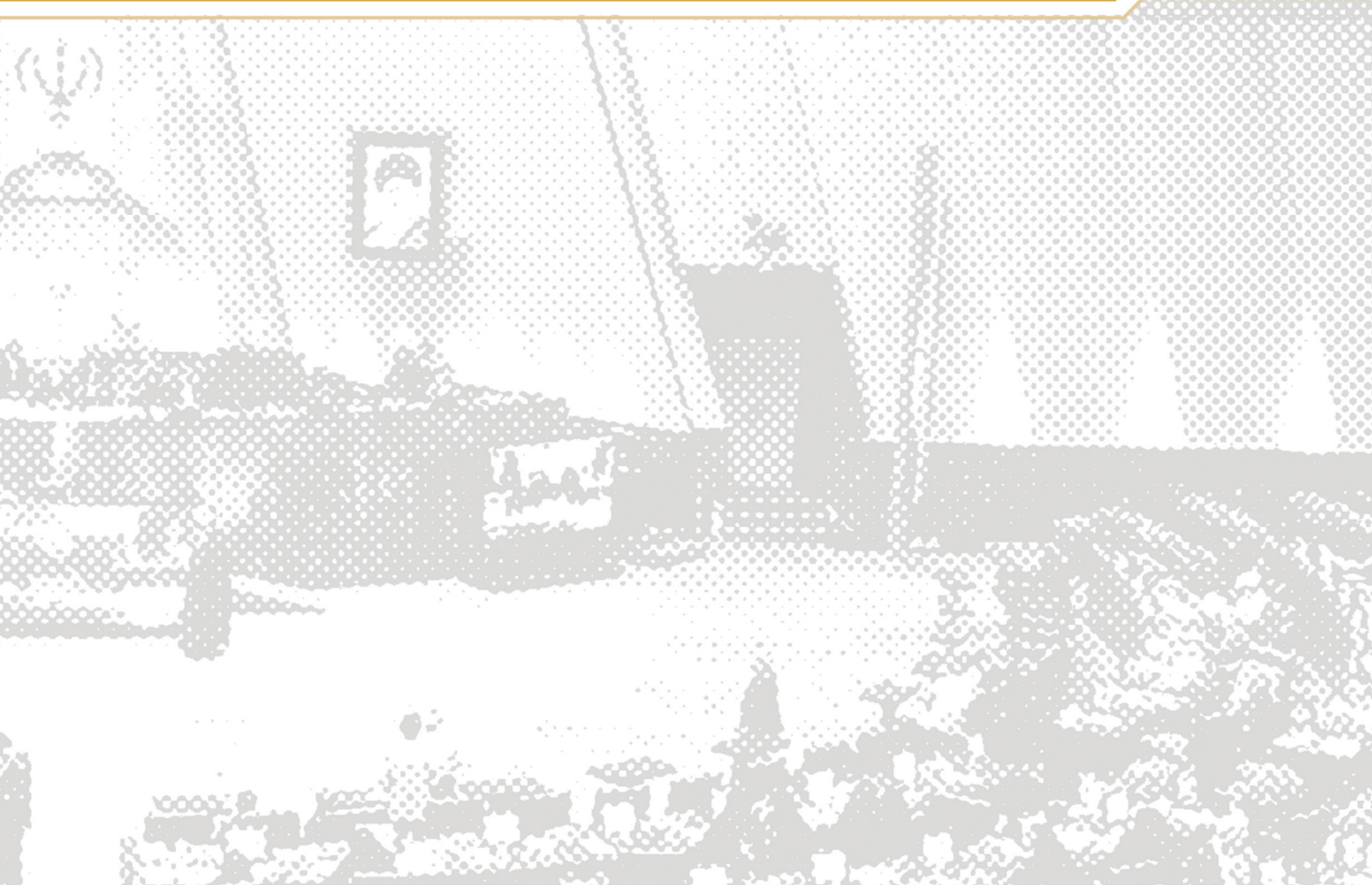

- [۱]. Transparency International Organization. TI Global Report Corruption Perceptions Index, ۲۰۲۲ Available from: <https://www.transparency.org/en/cpi/۲۰۲۲>
- [۲]. African Development Bank Group (AfDB). Governance Ratings Annual report, ۲۰۲۲. Available from: <https://www.afdb.org/en/documents/annual-report۲۰۲۲->
- [۳]. Bertelsmann Foundation. Sustainable Governance Indicators (SGI) Annual Report, ۲۰۲۲. Available from: <https://www.sgi-network.org/۲۰۲۲/>
- [۴]. Bertelsmann Foundation. Bertelsmann Transformation Index (BTI), ۲۰۲۲. Available from: <https://bti-project.org/en/reports/country-dashboard/IRN>
- [۵]. Economist Intelligence Unit. Country Ratings Annual report, ۲۰۲۳. Available from: <http://country.eiu.com/iran>
- [۶]. Freedom House. Nations in Transit Annual report, ۲۰۲۲. Available from: <https://freedomhouse.org/country/iran>
- [۷]. Global Insight. Country Risk Ratings, Country Risk Analyst Annual report, ۲۰۲۱.
- [۸]. Institute for Management and Development. World Competitiveness Yearbook, ۲۰۲۲. Available from: <https://imd.cld.bz/IMD-World-Competitiveness-Booklet۲۰۲۲->
- [۹]. Political Economic Risk Consultancy (PERC). Corruption in Asia Survey, ۲۰۲۲. Available from: <http://www.asiarisk.com/subscribe/dataindx.html>
- [۱۰]. Political Risk Services (PRS Group). International Country Risk Guide, ۲۰۲۱.
- [۱۱]. Transparency International. Bribe Payers Survey, ۲۰۲۱.
- [۱۲]. World Bank. Country Policy and Institutional Assessment, ۲۰۲۱.
- [۱۳]. World Economic Forum (WEF). Global Competitiveness Index (۲۰۲۱).
- [۱۴]. World Justice Project. Rule of Law Index, ۲۰۲۱. Available from: <https://worldjusticeproject.org/sites/default/files/documents/WJP-INDEXT۰۲۱-.pdf>.
- [۱۵]. University of Gothenburg. Varieties of Democracy Project, ۲۰۲۲. Available from: https://v-dem.net/media/publications/dr_۲۰۲۲.pdf
- [۱۶]. World Bank. The Worldwide Governance Indicators, Control Corruption Index. Available from: www.govindicators.org
- [۱۷]. Economist Intelligence Unit. Risk wire & Democracy Index, ۲۰۲۲.
- [۱۸]. Gallup Inc. Gallup World Poll, ۲۰۲۰.
- [۱۹]. The Centre for Prospective Studies and International Information (CEPII). Institutional Profiles Database, ۲۰۱۲. Available from: http://www.cepii.fr/institutions/doc/IPD_۲۰۱۲_cahiers۰۳-۲۰۱۳-_EN.pdf
- [۲۰]. Vanderbilt University. Americas Barometer, ۲۰۲۰.
- [۲۱]. Transparency International. Global Corruption Barometer Survey, ۲۰۲۱.
- [۲۲]. African Development Bank. Country Policy and Institutional Assessments, ۲۰۲۱.
- [۲۳]. Afrobarometer Corporation. Africa Barometer Index (Afrobarometer), ۲۰۲۱.
- [۲۴]. Asian Development Bank. Country Policy and Institutional Assessments, ۲۰۲۱.
- [۲۵]. Business Enterprise Environment Survey, ۲۰۲۰. Available from: <https://www.enterprisesurveys.org/en/enterprise-research>.
- [۲۶]. Freedom House. Freedom in the World, ۲۰۲۲.
- [۲۷]. World Bank. Global Integrity Index, ۲۰۲۰.
- [۲۸]. International Fund for Agricultural Development (IFAD). Rural Sector Performance Assessments, ۲۰۱۹.
- [۲۹]. Latinobarómetro Corporation. Latinobarómetro Index, ۲۰۲۱. Available from: https://www.latinobarometro.org/LATDC/DC۰۰۶۹۲/F-۰۰۰۱۱۶۶۵Latinobarometro_Informe_۲۰۲۱.pdf

[۳۰]. شورای عالی اداری. برنامه جامع اصلاح نظام اداری - دور دوم (۱۳۹۷-۱۳۹۹). تصویب‌نامه شماره ۳۰۲۵۹۶، مورخ ۱۳۹۷/۶/۱۴.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir